

Міністерство освіти та науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет психології та соціальної роботи
Кафедра дошкільної освіти

01 освіта

012 дошкільна освіта

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр

***«Формування у дітей старшого дошкільного віку
інтелектуальної готовності в продуктивних видах
діяльності»***

студентки **Трегуб Людмили Миколаївни**

Науковий керівник: Пісоцький Олександр Петрович,
канд. психол. наук, доцент

Рецензенти:

канд. пед. наук, доцент Матвієнко С. І.

канд. пед. наук, доцент Врочинська Л.І.

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

Анотація до магістерської роботи Трегуб Л.М.

Тема «Формування у дітей старшого дошкільного віку інтелектуальної готовності до школи у продуктивних видах діяльності», досліджувалася на теоретичному та емпіричному рівнях. Результати вивчення представлені у трьох розділах роботи. На теоретичному рівні схарактеризовано основи інтелектуального розвитку в дітей старшого дошкільного віку в продуктивних видах діяльності в сучасній психолого-педагогічній літературі, та їх ролі у формуванні інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку.

Для розв'язання емпіричних завдань дослідження, розроблена програма й методика констатувального, формувального й контрольного етапів педагогічного експерименту. Розроблені критерії, показники та рівні сформованості інтелектуальної готовності дітей старшого віку до школи.

Ключові слова: інтелектуальна готовність, продуктивні види діяльності, зображувальна і конструктивна діяльність.

Annotation to master's thesis Tregub L.M.

Topic: "Formation of intellectual readiness for school in productive activities by older preschool children" was studied at theoretical and empirical levels. The results of the study are presented in three sections of work. At the theoretical level, the basics of intellectual development of older preschool children in productive activities in modern psychological and pedagogical literature, and their role in shaping the intellectual readiness of older preschool children.

In order to solve the empirical problems of the research, the program and methodology of the ascertaining, forming and controlling stages of pedagogical experiment were developed. The criteria, indicators and levels of intellectual readiness of older children to school have been developed.

Keywords: intellectual readiness, productive activities, pictorial and constructive activity.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ШКОЛИ У ПРОДУКТИВНИХ ВИДАХ ДІЯЛЬНОСТІ	9
1.1. Основні напрямки підготовки дитини до школи.....	9
1.2. Інтелектуальна готовність як один із показників готовності дитини до школи.....	18
1.3. Продуктивна діяльність як чинник розвитку інтелектуальної готовності дитини до шкільного навчання	25
Висновки до розділу 1	37
Розділ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ	38
2.1. Методика та організація дослідження.....	38
2.2. Аналіз рівнів розвитку компонентів інтелектуальної готовності дошкільників.....	47
2.3. Вивчення продуктивних видів діяльності у якості чинника розвитку інтелектуальної готовності.....	54
Висновки до розділу 2	63
РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОДУКТИВНИХ ВИДАХ ДІЯЛЬНОСТІ	65
3.1. Система роботи з формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку у продуктивних видах діяльності.....	65

3.2. Контрольний етап експерименту.....	77
Висновки до розділу 3.....	89
ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	94
ДОДАТКИ.....	100

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні умови життя та діяльності людини в Україні характеризуються змінами в сфері економіки, соціальних ситуаціях та освіти, яка спрямована на формування людини нового типу, готової жити в інформаційному суспільстві, розв'язувати нестандартні ситуації, реагувати на стрімкий технологічний прогрес. Країна висуває нові вимоги до розвитку особистості, зокрема її інтелектуальної сфери - формування ініціативності, вміння приймати самостійні рішення, швидко адаптуватися до різних умов. Ось чому з'явилася потреба у творчих, діяльних, обдарованих, інтелектуально і духовно розвинених громадян.

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту» та Базовому компоненті дошкільної освіти наголошується на тому, що «освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними культурними цінностями» [52]; [50]; [2,].

Готовність до навчання – це система показників фізичного, мотиваційного, інтелектуально-пізнавального, особистісного розвитку, що забезпечать успішність навчання у школі. На сучасному етапі реформування дошкільної освіти провідне місце у теорії і практиці педагогіки посідає проблема інтелектуального розвитку дошкільників. Оскільки, саме він є однією основ навчальної діяльності. Це безумовно впливає на розвиток та ставлення компетентності особистості.

Проблема інтелектуального розвитку готовності дитини до школи давно і плідно розробляються в педагогіці і психології. Теоретичні основи вирішення проблеми формування інтелектуального розвитку широко представлені в цілій низці досліджень. Це такі вчені, як Л. Божович, Л. Виготський, Л. Венгер, Д. Ельконін, Жан Піаже, В. Зенківський, В. Мухіна та інші.

Однак деякі аспекти цієї проблеми розглянуті недостатньо, тому темою нашої роботи є **«Формування у дітей старшого шкільного віку інтелектуальної готовності до школи у продуктивних видах діяльності»**.

Мета магістерської роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні, практичному вивченні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі.

Для реалізації мети дослідження нами сформульовані *наступні завдання*:

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми в сучасній психолого-педагогічній та методичній літературі;
2. Окреслити та проаналізувати складові інтелектуальної готовності старшого дошкільника до навчання у школі;
3. З'ясувати рівні сформованості інтелектуальної готовності дітей старшого віку до школи;
4. Розробити та експериментально перевірити систему роботи з формування інтелектуальної готовності у продуктивних видах діяльності.

Об'єкт дослідження: підготовка дитини до навчання у школі.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування інтелектуальної готовності дошкільників до шкільного навчання у продуктивних видах діяльності.

Наукова новизна:

1. Уточнено структура та сутність готовності до школи дітей 6-7 років.
2. Доповнено та систематизовано щодо динаміки готовності в період дошкільного віку.
3. Набуло подальшого розвитку знання про форми, методи навчального процесу, педагогічні умови формування інтелектуальної готовності.

Гіпотеза дослідження: дотримання педагогічних умов формування інтелектуальної готовності дошкільників до шкільного навчання у продуктивних видах діяльності:

1. Використовувати елементи експериментально-дослідницької діяльності.
2. Використовувати методи нетрадиційної техніки малювання.
3. Використовувати елементи конструктивно-будівельних ігор.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, класифікація, узагальнення, систематизація, конкретизація), емпіричні методи (спостереження, тестування, анкетування, метод продуктів діяльності, аналіз календарних планів вихователів), вивчення предметно-розвивального середовища групи, педагогічний експеримент, методи кількісної та якісної обробки результатів дослідження).

Теоретичне значення роботи полягає у систематизації підходів до вивчення сутності формування інтелектуальної готовності до школи у продуктивних видах діяльності, з'ясування особливостей інтелектуального розвитку старших дошкільників, а також в обґрунтуванні педагогічних умов використанні гри, елементів експериментально-дослідницької діяльності, методів нетрадиційного малювання як засобу інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Практичне значення роботи полягає у *практичному вивченні* організаційно-педагогічних умов використання гри, експериментально-дослідницької діяльності, заняття з нетрадиційними методами малювання як засобу інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку; у використанні *вихователями* розробленої методики формування інтелектуального розвитку у продуктивних видах діяльності старших дошкільників; у реалізації вихователями ДНЗ методичних рекомендацій щодо отримання ефективного використання в освітньо-виховному процесі.

Апробація результатів роботи. За результатами дослідження опубліковано статтю «Проблема формування в особистості дошкільника естетичних почуттів». Взяла участь у всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Сучасне докiлля: актуальні проблеми, досвід, перспективи розвитку» (Ніжин 2019).

Структура роботи: Магістерська робота складається з анотації, змісту, вступу, трьох розділів із підпунктами, висновків до кожного розділу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи 121 сторінок, основного тексту – 89 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОДУКТИВНИХ ВИДАХ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Основні напрямки підготовки дитини до школи

Підготовка до школи – основна тема для батьків і вихователів старших дошкільнят. Перехід дитини дошкільного віку з дитячого садка до школи - є важливим етапом її життя. Школа дуже змінює спосіб життя дитини. Вона по іншому починає відноситися до себе і до світу. Діти дуже довго з хвилюванням чекають цього моменту. У неї з'являються нові обов'язки, розширюється коло спілкування. Серйозним випробуванням для більшості дітей стає новий розпорядок. Перехід до навчання як систематичної та цілеспрямованої діяльності, різке зниження рухової активності, значне напруження, нові обов'язки і вимоги дисципліни – все це є великим навантаженням для учня. Це призводить до проблем у навчанні та кризи семирічного віку. Життя дитини пов'язано не тільки зі зміною середовища її розвитку, а з відповідними процесами самоусвідомлення, відкриттям у собі нових можливостей.

Підготувати дошкільника до школи – це дуже відповідальна справа батьків та вихователів. Від цього залежатимуть успіхи дитини в навчанні і подальший його розвиток. Проблема готовності дитини до школи існувала завжди. Її намагаються розв'язати вчені всіх країн. Одні вважають, що потрібно починати готувати дитину з трьох років, інші – за рік до вступу до школи. А взагалі усе дошкільне життя – це і є підготовка до школи. Мета дорослих – познайомити дитину зі школою, допомогти подолати труднощі. Саме у дошкільних закладах знають, якою повинна бути підготовка до школи, коли потрібно розпочати тренування інтелектуальних здібностей, розвивати її соціальні навички, займатися психологічним і емоційним дошкільним вихованням. Головна мета, основні напрямки дошкільної освіти визначені у

Базовому компоненті дошкільної освіти, Законі України «Про дошкільну освіту» [2]; [25].

У психолого - педагогічній літературі такі терміни «шкільна зрілість», «готовність до школи» вживаються як рівнозначні [1]. Підготовка дітей до школи - це комплексне багатокomпонентне явище. Вона включає загальну та спеціальну підготовку, результатом якої є готовність дитини до школи.

Навчання у школі вимагає значного напруження фізичних, розумових, моральних сил, тому при підготовці до школи слід приділити значну увагу фізичній готовності дітей [3]; [49]. В першу чергу важливо, щоб дитина пішла в школу фізично підготовлена, тому що навчання вимагає фізичного напруження. Треба, щоб дитина була розвиненою і здоровою. Фізична підготовка – це належний стан здоров'я. Це основні показники (зріст, маса, обхват грудної клітки), достатній рівень розвитку рухової сфери, готовність руки до виконання дрібних, точних рухів і розвиток культурно-гігієнічних навичок. Проблема фізичної підготовки дітей до школи розкривається у багатьох дослідженнях (Е. Вільчковський, Н. Денисенко, Н. Кравець, П. Лесгафт, Е. Степанкова, С. Тимофеева та ін.). Сучасна дослідниця Н. Кравець вражає одним з компонентом рухової діяльності визначає свідому орієнтацію дітей у просторі, без якої неможливі цілеспрямовані, точні рухи. Це є важливим у процесі підготовки руки дитини до письма. Під час штрихування закріплюються дрібні рухи пальців та кисті руки, розвивається зорове-просторове сприймання, формується зорова пам'ять тощо [35]. Отже, достатня фізична підготовка до шкільного навчання допомагає з інтересом працювати на уроках, вчасно і міцно опановувати знаннями, уміннями і навичками.

Якщо розглядати педагогічний підхід до готовності в школу, то виділяють загальну і спеціальну підготовку. Зокрема, загальну готовність визначає «Концепція змісту безперервної освіти» (дошкільна і початкова ланка). На основі підставі змісту ступенів дошкільної і початкової освіти виступають: розвиток здібностей як основа успішності, розвиток допитливості, формування творчої уяви, комунікативності. Ці сформовані якості і здібностей

є показником загальної готовності дошкільника до школи. Вона формується тому, що вдома і в дошкільних закладах починається підготовка дітей до школи. Підготовка включає два основних завдання: всебічне виховання (фізичне, розумове, естетичне, моральне) і спеціальна підготовка - це засвоєння тих предметів, які буде вивчати в школі. На етапі підготовки до школи основним - є загальний розвиток. Дорослі майбутніх школярів повинні розвивати загальні здібності та якості особистості. Ці здібності необхідні для того, щоб опанувати навчальну діяльність.

Загальна підготовленість дітей до школи – це підсумок всебічного розвитку дитини. Це результат тривалої спільної роботи батьків і дитячих садків. Але загальний розвиток сприяє виконання спеціальної підготовки до навчання в школі. Це здобуття конкретних знань, необхідних для засвоєння навчальних предметів у початкових класах: писати, читати, рахувати, малювати, розрізняти колір, величину, форму. Отже, в педагогічній теорії спеціальна і загальна підготовка не виключають одна одну, не протиставляються. Але на практиці іноді послідовність роботи відсутня. На жаль, батьки надають перевагу спеціальній підготовці. Готовність дитини до школи – це предмет численних досліджень. Г. Капчелі, М. Лісіна у своєму дослідженні виділили: загальну підготовку дітей до шкільного навчання (яка включає в себе запас знань, умінь і навичок); спеціальну підготовку дітей до шкільного навчання (навчання старших дошкільників елементам навчальної діяльності) [67]. Найкращий вік для підготовки є діти 5-6 років, коли дитина свідомо сприймає навчальний процес, а мозок перебуває в фазі активного розвитку.

Загальна підготовка – це розумова, мотиваційна, емоційно-вольова, особистісна, комунікативна. Розглянемо мотиваційну готовність до навчання у школі, як один із її компонентів. Готовність до навчання дитини дошкільного віку на думку ряду вчених (Б. Ананьєв, Л. Божович та ін.) перш за все, визначає її мотиваційна готовність, яка включає в себе достатньо розвинену потребу в знаннях, вміннях і бажання дитини їх вдосконалювати. Саме відсутність

мотиваційної готовності тягне за собою величезну кількість труднощів, які будуть суперечити успішності систематичного навчання дитини в школі. Під мотиваційною готовністю розуміють бажання вчитися, ставлення до школи і навчання як до серйозної діяльності [48]. Дитина приходить у школу з певною мотивацією. Розвиток мотивації шкільного навчання передбачає формування уявлень дошкільника про те, яким буде навчання в школі, знань про те, яким буде його завтрашній день і підготовку дитини до нього як до радісної події. Дитина посідає нову соціальну позицію школяра, вона хоче бути схожим на дорослого. Діти відрізняються високою допитливістю, прагнуть досягти успіху в навчанні, можуть поступитися «хочу» заради «необхідно», формуються навички спілкування з дорослими та однолітками.

Необхідно познайомити дитину з режимом школи, учбовими предметами, з новими обов'язками в школі. Дуже добре допомагають сюжетно - рольові ігри дітей з дорослими. В процесі гри знайомляться з шкільним режимом та правилами школи, вчаться спілкуватися, як рівні партнери по грі. Але це слід вводити поступово, щоб не перевантажити дитину. Корисним є також екскурсії до школи і спілкування з школярами. Визначну роль мотиваційної готовності дитини до шкільного навчання підкреслює у своїх роботах Л. Божович. Вона виділяє дві групи мотивів навчання: широкі соціальні мотиви навчання, або мотиви пов'язані «з потребами дитини у спілкуванні з іншими людьми, з бажанням учня зайняти певне місце в системі доступних йому суспільних відносин», мотиви, пов'язані безпосередньо з навчальною діяльністю, або «пізнавальні інтереси дітей, потреба в інтелектуальній активності і в оволодінні новими вміннями, навичками і знаннями» [6]. Кожний з мотивів в тій або іншій мірі присутній в мотиваційній структурі дитини 6-7 років, кожний з них робить певний вплив на формування і характер його учбової діяльності. Для кожної дитини ступінь вираженості і поєднання мотивів навчання індивідуальні.

Проаналізуємо емоційно-вольову готовність до навчання в школі. Під кінець дошкільного віку вже сформульовані елементи вольової готовності.

Дитина здатна вже поставити мету, діє цілеспрямовано, тобто прийняти рішення, розробити план дій і виконати його. В різноманітних ситуаціях дитина регулює свою поведінку: стає самостійною, організованою, дисциплінованою і зосередженою у готовності й умінні здійснювати необхідні вольові зусилля. Часто ставиться оптимістично до проблем, адекватно виражає свої емоції, володіє елементарною культурою. Дитина конструктивно розв'язує проблеми, доводить діло до кінця і дотримується своїх обіцянок. Цей чинник докладно вивчала вчена Л. Артемова.

Наступна складова - розумова або інтелектуальна готовність дитини до навчання в школі. Це питання висвітлено в багатьох дослідженнях. Так, О. Усова вперше в дошкільній педагогіці ввела в науковий обіг термін «навчання». На думку автора, навчання не може замінити ні гра, ні трудове навчання, хоча воно органічно пов'язано з ними. Навчання, писала О. Усова, – це цілеспрямований, планомірно організований «вихователем процес засвоєння дітьми суспільного досвіду. Навчання має забезпечувати оптимальні умови не лише для засвоєння певної суми знань і умінь, а й для формування пізнавальних здібностей дитини» [64].

Таким чином, навчання в сучасній школі вимагає розумової готовності дітей. Діти приходять в школу з широким колом знань, з розвинутим мисленням і сприйняттям. Це дозволить спостерігати за предметами та явищами, відокремлювати в них особливості, міркувати і робити висновки. Розумова готовність пов'язана з відповідним розвитком пізнавальної сфери дитини, яке відбувається протягом дошкільного віку. Дитина повинна оволодіти вміннями та навичками, які допоможуть вивчити необхідні предмети передбачені програмою. Наприклад, діти повинні оволодіти системою знань про основні предмети явища навколишнього світу, поняття про свій рід, родовід, про незалежну державу – Україну, виявляють позитивне емоційне ставлення до природи, їх характерні особливості, орієнтуватися у рослинному і тваринному світі найближчого природного оточення, розуміти необхідність дбайливого ставлення до свого здоров'я, повинні мати знання з

українознавства, народної творчості, звичаїв, традицій, знати народні прислів'я, загадки, приказки, прикмети, вірші, легенди, повір'я, пісні нашого народу. Формувати елементарні математичні уявлення: уміти систематизувати та групувати предмети за певними ознаками, знаходити геометричні фігури на малюнках, моделях, у формі навколишніх предметів, визначати форму предмета в цілому і його частини з допомогою геометричних фігур, вміти лічити до десяти від будь-якого числа, у прямому і зворотному порядку, розуміти відношення між суміжними числами, використовувати математичні знання в іграх, у побуті, при спостереженнях, у повсякденному житті. Навчання грамоти (підготовка до письма, підготовка до читання): вміти креслити геометричні фігури різної конфігурації, прямі, ламані, хвилясті лінії на нелінованому папері; штрихувати геометричні фігури та контурні предметні малюнки паралельними прямими лініями, писати у рядку з двох ліній основні елементи букв: палички з нахилом, заокруглені зверху, заокруглені знизу, заокруглені зверху і знизу – окремі та з'єднані по 2, 3 і овали, лівий і правий півовали, знайомі літери друкованим шрифтом на папері у клітинку. Але головне здійснювати елементарні операції аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення і класифікації; вміти концентрувати увагу, розвивати логічне запам'ятовування, встановлювати логічну послідовність. Розумову готовність до школи вивчали такі вчені: З. Лебедева, Л. Парамонова, О. Усова.

Деякі вчені відносять до загального розвитку і комунікативну Виділяють особистісну готовність до навчання в школі - це характеризує мотиваційну сферу: ідеали, захоплення, інтереси характеру, особистісних рис. Цей аспект готовності до школи досліджували Л. Артемова, Г. Лаврентьева, В. Нечаєва. Готовність, яка характеризує розвиток умінь і навичок спілкуватися і встановлювати контакти. Т. Поніманська виділяла наступні компоненти психологічної готовності до школи: мотиваційний, розумовий, вольовий, емоційний, які характеризують різні сторони особистості [48]. Однак психологічна готовність не зводиться до простої сукупності її компонентів, а складає єдине ціле. У разі неготовності до навчання в школі кожен з цих

компонентів може потребувати свого формування. Отже, психологічна готовність – це складне комплексне утворення, яка характеризується цілісним станом психіки дитини. Це необхідний рівень психічного розвитку для засвоєння шкільної програми в умовах навчання в колективі. Ця підготовка забезпечує прийняття нею вимог школи і вчителя, успішний перехід від сюжетно-ролевої гри до навчальної діяльності, уміння спілкуватися та оволодіння новою соціальною роллю. Проблему психологічної готовності вивчали такі вчені: Д. Ельконін, А. Керн, О. Кравцова та інші.

О. Савченко розглядає загальну та спеціальну підготовку до школи. Перша - це фізична, інтелектуальна, особистісно-вольова готовність, а друга - готовність долучатися до засвоєння предметних знань, умінь, навичок. Інтегративним результатом цих напрямів діяльності є готовність дитини до навчання в школі, яка формується в неї після закінчення дошкільного дитинства і сприяє успішній адаптації до умов і вимог шкільного навчання. Мірою сформованості цих компонентів готовності (мотиваційної, інтелектуальної, емоційно-вольової та соціальної) визначаються особливості включення дитини в навчальну діяльність, її ставлення до школи, взаємини з учителем і учнями [56].

Спеціальна – готовність включатися у засвоєння предметних знань, умінь та навичок. Тому необхідна як загальна, так і спеціальна підготовка. Готовність розглядується як результат цих напрямків діяльності, що складається у неї на етапі завершення дошкільного дитинства. З погляду спеціальної підготовки, дитина повинна володіти спеціальними вміннями і навичками. Наприклад, розглянемо розвиток мови – це навички зв'язного мовлення, достатнім рівнем лексичного і граматичного ладу мови, оволодіння звуковою культурою мови, вмінням фонематичного виховання. Необхідний розвиток елементарних математичних уявлень: високим рівнем сформованості орієнтування на сенсорні ознаки предметів (колір, величина, форма) та оволодіння способами перцептивних дій, оволодіння кількісними уявленнями і навичками рахунку, знати просторові уявлення і орієнтуванню. Крім цього повинні бути

сформуванні передумови до навчальної діяльності, вмінні планувати, організовувати і контролювати дії.

Таким чином, спеціальна готовність включає вміння і навички старшого дошкільника, які необхідні для освоєння читання та письма, а також рахунки. Для успішного освоєння програми першого класу, деякі вчителі вважають, що дошкільник повинен читати, писати, рахувати. Ці навички необхідні, а іноді і достатніми для успішного освоєння програми першого класу. Тільки при правильному організованому навчанні на базі ігрової діяльності, можна формувати навички читання і письма у дітей. Нерідко натиск викликає у дитини внутрішній супротив. Отже, корисність навичок читання, рахунку залежить від того, на якій основі вони побудовані, наскільки правильно сформовані. Доведено, що навичка читання підвищує рівень готовності дитини до школи. Тільки за умови, що батьки або педагоги навчили дитини чути звуки слова. Читання по буквах ускладнить роботу вчителя, оскільки дитину доводиться переучувати. Так само йде справа з рахунком - він виявиться корисним, якщо спирається на розуміння математичних відносин, числа. Шкідливим буде, якщо дитина засвоює числа механічно. Але нормально, якщо процес формування читання проявиться тільки в школі. Всі діти різні, а індивідуальні можливості кожної дитини мають свою закономірність. Як свідчать дослідження, необхідно об'єднувати дошкільні заклади з школою. Це підсилює виховні можливості, створює умови для психологічного комфортного переходу дитини з дитсадка в школу. Вихователі, батьки мають створити освітнє середовище для дошкільників, щоб найкраще підготувати до навчання в школі.

Отже, за даними психолого-педагогічної науки, успішне навчання у школі можливе лише за умови, що на момент вступу до неї дитина набула відповідного особистісного, інтелектуального та фізичного розвитку, який забезпечує її психологічну готовність до школи. На мою думку, інтелектуальний розвиток займає найбільш важливе місце, оскільки сприяє

набуттю знань, формуванню досвіду, які визначають подальший розумовий та особистісний розвиток дитини.

1.2. Інтелектуальна готовність як один із показників готовності до школи

Інтелектуальна готовність – розвиток пізнавальних процесів (сприймання, мислення, уваги, пам'яті, мовлення). Інтелектуальна готовність до шкільного навчання пов'язана з розвитком розумових процесів - здатністю узагальнювати, порівнювати об'єкти, класифікувати їх, виділяти істотні ознаки, визначати причинно-наслідкові залежності, робити висновки [36].

Діти у віці 6-7 років повинні вміти узагальнювати, порівнювати предмети, класифікувати їх, виділяти істотні ознаки, визначати причинно-наслідкові залежності, аналізувати і робити самостійні висновки. Підґрунтя для всього подальшого розвитку інтелекту закладається до 3-х років, коли розвивається фундаментальна здатність мозку приймати зовнішні сигнали, створювати образи предметів і запам'ятовувати їх, стверджує Глен Доман. Це американський дитячий лікар і психолог, автор оригінальних технологій раннього навчання дітей. Саме він наголошує, що потенціал, закладений у перші 5 років життя, людина ніколи не може перевершити [18].

Проблема інтелектуальних можливостей дітей дошкільного віку цікавила закордонних вчених таких, як Г. Гетцер, Я. Їрасек, А. Керн, С. Штребель. Це знаходить відображення в застосованих ними батарейних тестах, що показують розвиток дитини в області мислення, пам'яті, сприйняття та інших психічних функцій [16]. У вітчизняній психології Л. Виготський один із перших, хто чітко сформулював думку, що інтелектуальний розвиток дитини полягає не стільки в кількісному запасі уявлень, стільки в рівному розвитку інтелектуальних процесів, тобто в якісних особливостях мислення. Дитина повинна вміти виділяти істотне в явищах навколишньої дійсності, вміти порівнювати їх, бачити подібне і відмінне; вона повинна навчитися міркувати, знаходити причини явищ, робити висновки, володіти вмінням узагальнювати і диференціювати у відповідних категоріях предмети і явища навколишнього світу. Адже засвоєння будь-якого навчального предмета передбачає наявність у дитини здібності виділити і зробити предметом своєї свідомості ті явища дійсності, знання про які він повинен засвоїти. А це обов'язково вимагає

певного рівня узагальнення [7]. Інтелектуальна готовність передбачає наявність у дитини кругозору, запасу знань, а також формування у дитини початкових умінь у сфері навчальної діяльності, зокрема вміння виділити навчальне завдання і перетворити його в самостійну мету діяльності [55].

Дитина дошкільного віку повинна спілкуватися, уміти ставити питання, відповідати на питання, переказувати, знати про живу і неживу природу, людей і їх працю, суспільне життя. Це основа, яка необхідна дитині. Далі ці знання будуть засвоюватись в школі. Для того, щоб дитина засвоїла шкільну програму треба, щоб інтелектуальний рівень відповідав його розвитку. Іноді вчителі вважають, що словниковий запас, вміння читати - це єдине ознака інтелектуальної готовності дитини до школи. Але ця версія помилкова. Вчені вважають, що інтелектуальна готовність пов'язана з відповідним рівнем розвитку пізнавальної сфери дитини. Особливістю її є - здатність до подальшого розвитку, до утворення вищих психічних функцій, які розвиваються протягом усього молодшого шкільного віку.

В. Мухіна вважає, що сприйняття у віці 6 - 7 років стає осмисленим, цілеспрямованим. У ньому виділяються довільні дії - спостереження, розглядання, пошук [44]. Мова у цей час робить великий вплив на розвиток сприйняття. Дитина починає використовувати назви якостей, ознак, станів різних предметів і відносин між ними. Якщо спеціально організувати сприйняття, то це буде сприяти кращому розумінню проявів. Тільки наприкінці дошкільного дитинства дії сприймання стають достатньо організованими і забезпечують повне уявлення про предмет. Шестирічні діти починають планомірно і послідовно обстежувати предмет, а потім його описувати. Вони крутять предмет в руках, обмацують, звертають увагу на ознаки. Потім ці сприймання поєднуються з практичною дією, доповнюють один одного. Виділяють зорове і звукове сприймання. Дошкільник повинен уміти: розрізняти предмети та геометричні фігури за їх формою (круглий, овальний, квадратний, прямокутний, трикутний і т.п.); за розміром (великий, маленький, середній) і розуміти їх співвідношення (великий – маленький, більше – менше; довгий –

короткий, довше – коротше; високий – низький, вище – нижче; товстий – тонкий, товщий – тонший; ширший – вузчий, ширше – вузче); формувати уявлення про просторове відношення (ліворуч, праворуч, догори-донизу, близько - далеко); знайомство з годинником, календарем.

Одним з основних показників інтелектуальної готовності дітей до навчання в школі є рівень розвитку наочно-образного і словесно-логічного мислення, як свідчить дослідження Д. Ельконіна [23]. Дошкільнята в цьому віці розв'язують складні задачі, які вимагають виділення і використання зв'язків і відносин між предметами, явищами, діями. Діти спочатку здатні до перших узагальнень. Вони основані на досвіді їх практичної предметної діяльності. У грі, малюванні, конструюванні, при виконанні навчальних і трудових завдань дитина не просто використовує завчені дії, але постійно видозмінює їх, отримує нові результати. Мислення постійно розвивається, дає дітям можливість передбачити результати своїх дій, планувати їх. Діти зараз дуже активні, допитливі, тому мислення усе ширше використовується дітьми для освоєння навколишнього світу. Вони використовують різні досліди, експерименти, які їх цікавлять, спостерігають явища, міркують і роблять висновки. Розв'язання багатьох інтелектуальних завдань під час шкільного навчання потребує образного мислення учня, яке формується й розвивається на основі засвоєних ним узагальнених знань про предмети, явища та події навколишнього і світу.

Закономірності можна побачити і у процесі розвитку пам'яті, яка відіграє важливу роль у житті дитини. Це психічний процес зберігання, відтворення та забування інформації. У дошкільному віці процес до запам'ятовування і відтворення відбувається інтенсивно. Перед дитиною може бути поставлена мета, спрямована на запам'ятовування матеріалу. Вона починає використовувати прийоми, які спрямовані на підвищення ефективності запам'ятовування. Це повторення, значеннєве й асоціативне зв'язування матеріалу. Пам'ять у дошкільному віці має мимовільний характер. До семи років діти не ставлять перед собою задачу запам'ятовувати певний матеріал. Ближче до завершення дошкільного віку у дитини починається формуватися

довільна пам'ять. І тільки під час навчання у дитини виникає бажання цілеспрямовано запам'ятовувати і вивчати те, що пізніше знадобиться. Запам'ятовування відбувається у процесі будь-якої діяльності. Адже, джерелом пам'яті є інтерес. Дошкільнята запам'ятовують те, що їх цікавить, приваблює в грі, в навчанні. Велику роль відіграє слово. Називання предметів сприяє кращому їх запам'ятовуванню. Розвиток пам'яті залежить від мовної діяльності, яка вимагає запам'ятовування словесного матеріалу [20].

Необхідно правильно організувати діяльність з дошкільнятами, щоб вони краще зберегли матеріал у пам'яті. Чим активніша дитина діє з предметами, які треба запам'ятати, тим краще запам'ятовується. Наприклад, діти запам'ятовують картинки краще, коли вони розподіляють на групи, коли їх намалюють, ніж просто подивляться на них. Але у 6-7 років структура пам'яті терпить істотні зміни, пов'язані зі значним розвитком довільних форм запам'ятовування. Для таких дітей характерне мимовільне запам'ятовування. Дитина краще запам'ятовує те, що їй подобається. О. Смирнов вказує, що мимовільне запам'ятовування у 7 літніх дітей знижується, разом з тим міцність запам'ятовування зростає [59].

Навчання неможливо без такої психічної функції, як увага. У дошкільньому віці увага носить довільний характер. Стан підвищеної уваги, як вказує В. Мухіна, пов'язане з орієнтуванням у зовнішньому середовищі, з емоційним ставленням до неї, при цьому змістовні особливості зовнішніх вражень, що забезпечують таке підвищення, з віком змінюються [44]. Основи уважності формуються в ранньому віці. З часом дитина зосереджує свій слух і зір на тому, що подобається, насторожує, збуджує. Завдяки увазі відбувається зв'язок з навколишнім світом. Переломний момент при розвитку уваги настає тоді, коли діти свідомо починають керувати своєю увагою, направляючи й утримуючи її на конкретних предметах.

В. Мухіна вважає, що мова дає можливість словесно виділити значимі для певної задачі предмети, організувати увагу, враховуючи характер майбутньої діяльності [44]. Увага в дошкільньому віці мимовільна, вона виникає без

усвідомлення її мети, але вона постійно розвивається і вдосконалюється. Дошкільники завжди керуються інтересами, але вони швидко змінюються. Отже, увага залежить від відчуття задоволення або незадоволення, а успішність дитини в навчанні залежить від її уваги. Це означає, що увага є необхідною умовою її продуктивності. Адже, увага дошкільника має такі особливості: нетривала увага (діти протягом короткого часу переходять від одного виду діяльності до другого); піддатливість зовнішнім впливам; залежить від виду занять і віку. Довільна увага виникає внаслідок поставленої мети і вимагає певних волевових зусиль. Це помітно, коли діти зосереджуються у процесі навчання, гри, виготовлення іграшок з конструктора, коли виконують доручення вихователя. Особливість формування уваги охарактеризував Л. Виготський. За його словами, кожна людина у своєму розвитку завдяки спілкуванню з іншими людьми оволодіває способами організації власної уваги. Вона є необхідною складовою успішного засвоєння знань, умінь та навичок [9].

Мимовільна увага залежить від зовнішніх об'єктів, то довольна від самої дитини. Формування довольної уваги залежить від характеру діяльності. Якщо змінювати діяльність, писав К.Ушинський, педагог спонукає її виконувати значно більший обсяг роботи і не відчутти втоми, ніж спрямовуючи діяльність в одному напрямку. Таким чином, мимовільна і довольна увага взаємозв'язані і іноді переходять одна в одну увагою. Звідси великий педагог робить висновок, що потрібно користуватися і мимовільною увагою, але потрібно розвивати у неї активну увагу [65]. У процесі онтогенезу формуються різні прояви довольної уваги: достатньо сформований обсяг, стійкість, розподіл, переключення, коливання, здатність до тривалого зосереджування.

Усі психічні функції розвиваються під впливом мовлення. Дорослі беруть активну участь у розвитку мовленнєвої діяльності. Дитина дошкільного віку активно засвоює мовлення, тому що вона хоче більше дізнатись, розповісти. Мовлення супроводжує всі види діяльності. Стає ефективним інструментом мислення. У процесі спілкування мовлення удосконалюється і поступово набуває нових форм спілкування. Лексичний запас слів залежить від умов

життя і виховання, індивідуальних особливостей дитини. Якщо порівняти словник з раннім періодом, то словник дошкільника збільшується втричі. У 6-7 років дитина знає приблизно 4000-5000 слів. У дитини розвивається словник за рахунок усіх частин мови, збагачується мова синонімами, омонімами, переносними значеннями, метафорами, фразеологічними оборотами, збільшується кількість узагальнюючих слів, термінів. Звичайно розширюється зміст слів, однак мова дитини відрізняється. В ній дуже мало прикметників, говорить незв'язно. До 6-7 років діти говорять багато, але мова їх ситуативна. Вони не затрудняють себе повним описом. Але поступово мова дитини стає зв'язною, розгорнутою, зрозумілою для дорослих.

Треба багато з дитиною читати, говорити і поправляти її помилки. Говорити так, щоб діти розуміли. Мовленнєве спілкування з дошкільниками відбувається за законами рідної мови. У дошкільний період у дитини повинна бути розвинена звукова культура мовлення. Повинен бути розвинений фонематичний слух. Наприклад, дитина не вимовляє звук «р». Тоді будуть виникати помилки в грамотності, дитина буде пропускати слова. Невизначна мова веде до поганого засвоєння знаків пунктуації, дитина буде погано читати вірші. В дошкільному віці треба обов'язково обстежитися у логопеда.

У дитини повинна бути розвинена розмовна мова. Вона повинна висловлювати свої думки ясно, передавати зв'язно те, що чує на заняттях, на прогулянці, на святі. Дитина повинна вміти виділити в оповіданні головне, передавати розповідь за певним планом. Важливо, щоб дитина бажала дізнатися нове. Звичайно повинен бути вихований інтерес до нових фактів, явищ життя. Усі психічні процеси повинні бути достатньо розвинені. Дитина повинна вміти зосередити увагу на різній роботі (наприклад, написанні елементів літери, цифри). Розвиток сприйняття, пам'яті, мислення дозволяє дитині систематично спостерігати досліджувані предмети і явища, дозволяє йому виділяти в предметах і явищах суттєві особливості, міркувати й робити висновки. З мовлення пов'язаний розвиток сприйняття і мислення. Тривалий час про рівень інтелектуального розвитку дитини судили за кількістю

виявлених у неї знань, за обсягом її «розумового інструментарію», який виявляється перш за все в словниковому запасі. Але це зовсім не так. На сьогодні, дітям надходить нові слова через потоки інформації. Словник збільшується, але це не означає, що такими темпами збільшується мислення. Помилково вважати, що словниковий запас, спеціальні уміння і навички – це єдині критерії інтелектуальної готовності дитини до школи. У дошкільному віці дитина повинна підготовлена до провідної молодшому віці навчальної діяльності. При цьому важливе значення буде мати формування у дитини відповідних умінь, володіння якими, як показало дослідження О. Усової, забезпечує їй «високий рівень навчованості» [64].

Таким чином, інтелектуальна готовність дитини характеризується дозріванням аналітичних психологічних процесів, оволодінням навичками розумової діяльності. Це певний рівень розвитку пізнавальних процесів, які відбуваються протягом дошкільного віку. Інтелектуальна готовність дитини до школи полягає у певному кругозір, запасі конкретних знань, в розумінні основних закономірностей.

1.3. Продуктивні види діяльності дошкільника

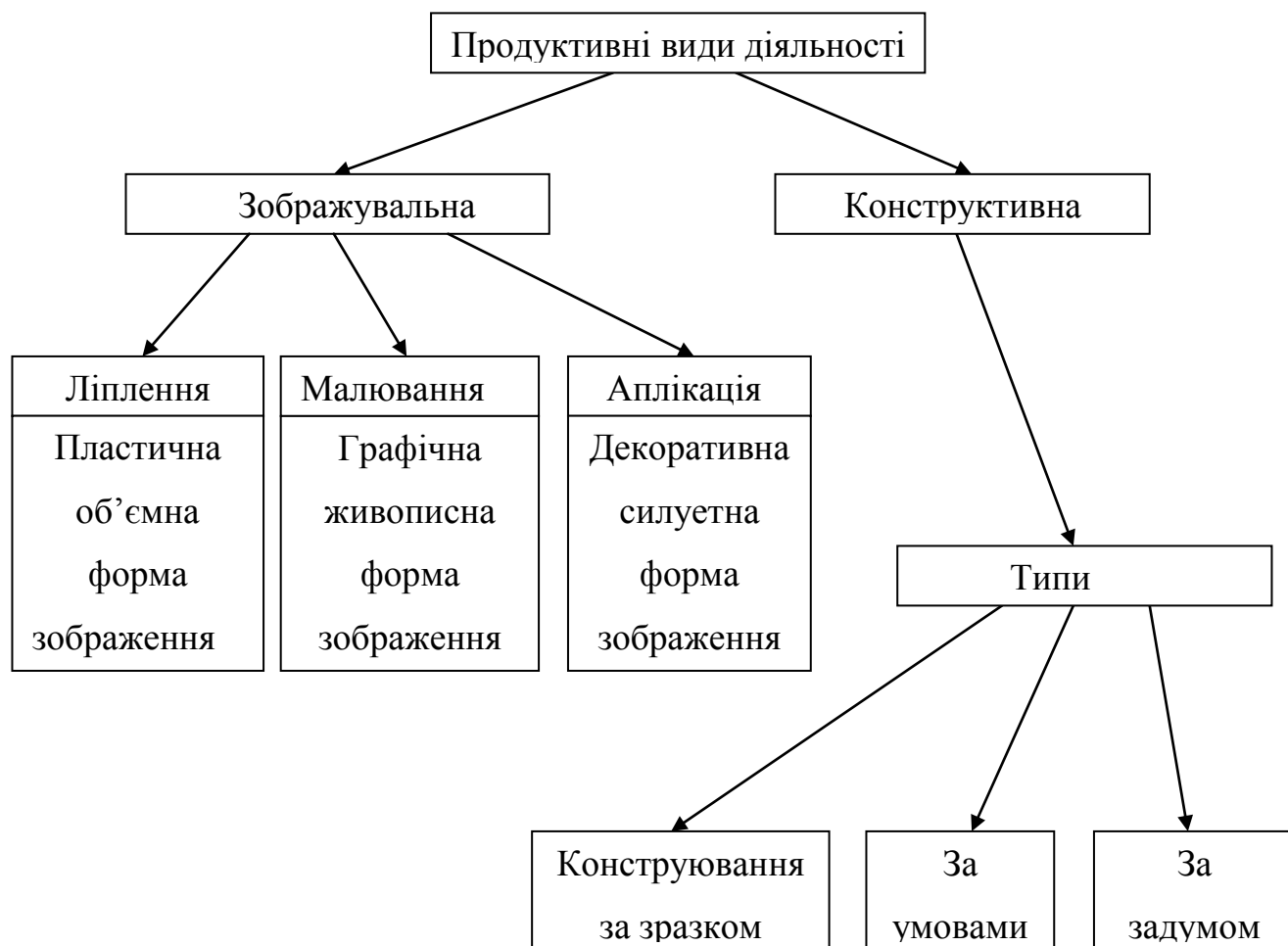
діяльність дошкільників одночасно Основною діяльністю дітей дошкільного віку є ігрова. Але існує і продуктивна діяльність. Вона, як і гра, мають моделюючий характер. У грі дитина створює модель відносин між дорослими, а продуктивна діяльність призводить до створення реального продукту. Діти втілюють уявлення про предмет, явище, навколишній світ в малюнок, конструкцію об'ємне зображення [46]. На заняттях дошкільник створює якийсь готовий продукт. Продуктивна є чинником особистості і засобом педагогічного впливу на неї.

В даний час в галузі педагогіки і психології приділяють велику увагу продуктивній діяльності. Численні дослідження психологів довели, що продуктивна діяльність - це найважливіша діяльність дітей старших груп дитячого саду. Завдяки їй створюється фундамент для особистості. Продуктивна діяльність дошкільнят тісно поєднана з грою. Вона допомагає позбавитися дошкільнятам від страху, сумнівів, невпевненості в своїх силах, зміцнюється емоційний зв'язок і інтелектуальний розвиток. Головне завдання продуктивної діяльності дітей дошкільного віку полягає в емпіричному, чуттєвому пізнанні світу, вихованні пізнавальної і творчої активності, спрямуванні її на естетичне сприйняття різнобарвності світу. Отже, продуктивна діяльність дошкільника готує дитячу психіку до школи. Продуктивна діяльність задовольняє гостру потребу дітей у самовиявленні. У цьому виді діяльності дошкільники виявляють високу зацікавленість і, що важливо невелику стомлюваність.

У практиці закладів дошкільної освіти продуктивна діяльність поєднує малювання, ліплення, аплікацію й конструювання. Ці види діяльності спрямовані на створення певного продукту, вимагають оволодіння особливими способами дій і здійснюють специфічний вплив на психічний розвиток дітей [12].

Продуктивні види діяльності дошкільника включають зображувальну і конструктивну діяльність. Схематично види продуктивної діяльності, типи розвитку можна зобразити в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Протягом дошкільного віку дитина знайомиться з всіма видами продуктивної діяльності, що відіграє значну роль в загальному і психічному розвитку. Продуктивна діяльність виконує такі функції: розвиваюча, психотерапевтична, експресивна. Всі види продуктивної діяльності можуть використовуватися в цілях вдосконалення індивідуальних і вікових особливостей психічного розвитку дітей. Коли дитина малює, то вона створює на папері колір і форму предмета. Конструювання дає дитині можливість виразити і показати співвідношення елементів, пізнає властивості деталей, їх скріплення, може комбінувати. Одна з важливих функцій дитячого малювання, ліплення та конструювання - це експресивна, де дитина висловлює своє

ставлення до навколишньої дійсності. Саме у продуктивних видах діяльності дитина може відобразити свої переживання про навколишній світ, виразити своє відношення до нього. Це означає отримати результат (творчий продукт): малюнок, аплікація, виріб із пластиліну тощо.

Для розвитку дітей дошкільного віку важливі всі види продуктивної діяльності. В першу чергу потрібно зацікавити дітей, щоб отримати необхідний результат. Це вже робота вихователів. У всіх дошкільних закладах проводяться такі заняття. Батьки повинні знати, на що спрямована продуктивна діяльність дошкільника, чому це настільки важливо. Мета занять з продуктивною діяльністю - є всебічний розвиток та виховання дошкільників. Діти розвиваються багатосторонньо, тому важливо включати в заняття всі види продуктивної діяльності дошкільнят. Не треба зациклюватись лише на малювання або ліплення. Заняття повинні проводитися в ігровій формі, а не «з-під палки». Дитина, навчаючись і граючись, повинна усвідомлювати, що це весело і цікаво. Після закінчення роботи дитина буде пишатися своїм продуктом. В цей же час дитина на заняттях буде поступово засвоювати необхідність уважно слухати вихователя, і робити все, що необхідно для отримання результату.

Отже, фахівці вивчали продуктивну діяльність дошкільнят, і прийшли до висновку, що вона здатна розвинути в дітях такі якості: дрібну моторику пальчиків і кистей рук; хороші розумові здібності, так як продуктивна діяльність дошкільників - це пізнавальні заняття; гарну творчу уяву, вміння логічно мислити, порівнювати, аналізувати і синтезувати; цілеспрямованість, старанність та наполегливість; привчаються до самостійної роботи; допитливість та ініціативу. Ще такі заняття позитивно позначаються на дисципліні дітей. У процесі занять виявляються розумові і фізичні здібності дитини. Вихователі точно знають, з якою дитиною і чим необхідно більше займатися. Тоді вони дають слушні поради батькам.

Продуктивна діяльність дошкільників дає практику та навички, які потрібні для подальшого навчання. Наприклад, для створення аплікації

потрібно творчі дії. В першу чергу добре подумати про розміщення предметів, а потім правильно їх розташувати. У процесі занять діти набираються досвіду самостійної, іноді колективної роботи. Вихователі часто використовують у продуктивній діяльності дошкільнят інтегрований підхід. Наприклад, на таких заняттях можна зробити: предмети, які необхідні для ігор, пізнавальної і дослідницької діяльності; виготовлення предметів, які наповнять художню галерею дошкільного закладу; вміння створювати макети, конструкції; оформлення альбому групи, куди будуть внесені малюнки, розповіді дітей, їх літопис.

Продуктивна діяльність містить задум, який творчо реалізується. Не можна, щоб діти кожен день займалися одним і тим же. Заняття можна організувати по групам. Якщо дитина любить малювати, але не хоче конструювати або ліпити, необхідно його зацікавити. Наприклад, попросити побудувати або зліпити свій будинок. Коли буде готовий, хай розповість про нього. У дитини в цей час формується мова, поповнюється словниковий запас. Наприклад, дитина намалювала собачку. Нехай придумає йому кличку, розповість про його характер. І це вже творче мислення. Паралельно буде розвиватися мовленнєва діяльність.

Для дітей необхідно створити систему занять. Якщо вихователь правильно розподілить продуктивну діяльність, то результат буде наступним: у дітей буде розвиватися інтелект; у групі буде чудова психологічна обстановка; дошкільнята добре підготуються до школи. В кінці заняття вихователь обов'язково робить аналіз дошкільнят про роботу, підводить підсумки, робить висновки. З боку вихователя може бути привітне слово, міміка, мовчазний потиск дитячої руки. Найчастіше продуктивна діяльність пов'язує собою кілька областей - це творчість, пізнання, праця, комунікація, безпека дошкільника.

В процесі навчання формуються такі якості характеру: активність, спостережливість, цілеспрямованість, терпіння, бажання доводити до кінця розпочату справу, вміння "розкласти по полицях" отриману інформацію і її засвоєння. Продуктивна діяльність покращує фізичний стан дітей. Вони стають

більш життєрадісними, поліпшується настрій, характер стає більш розкутим і активним. Важливо відразу правильно формувати поставу, ходу, положення тіла, адже всі ці якості необхідні в майбутньому. Продуктивні види діяльності сприяють розвитку особистості дошкільника: формується спрямованість на отримання результату, планування і управління поведінкою.

Діти, знайомлячись з навколишнім світом, намагаються відобразити його у своїй практичній діяльності. Великі можливості для цього розкриває образотворча діяльність, тому що дитина передає образи своєї уяви, втіливши їх за допомогою різноманітних матеріалів у реальні форми. Творчість дошкільника нерозривно пов'язана з розвитком його уяви, пізнавальною й практичною діяльністю. Реалізація творчого самовираження дошкільника визначається не тільки бажанням передати їх у малюнку, але й тим, як він володіє засобами зображення. Психологічною особливістю зображувальної діяльності є її творчий, продуктивний характер. Продукт створюється шляхом реалізації задуму, що виник у дитини. Задум продуктивної діяльності втілюється за допомогою зображувальних засобів.

Вивченням образотворчої діяльності дошкільнят займалися такі педагоги: Я. Башилов, І. Єрмаков, Є. Трифонова, Е. Фльоріна та інші. Особливе місце серед видів зображувальної діяльності належить малюванню. Малювання – це своєрідна гра. На думку Трифонові Є., малювання не тільки відображає враження, але й виконує розвиваючу функцію. Дитина збагачує, уточнює знання про навколишній світ, про предмети чи явище [63]. Діти дуже люблять малювати. На папері вони зображують все: героїв казок, ліс, окремі предмети, візерунки, пригоди, пережиті в житті. Найголовніше, що у дітей є простір для уяви. Малюючи, діти ще раз переживають пережиті емоції, розкривають свої думки. Часто діти малюють на самостійні теми. Це означає, що кожен сам вирішує, що, як і яким кольором зобразити. Тут дитина повністю реалізовує своє мислення. Малювання - один з найбільш цікавих і доступних видів діяльності для дітей дошкільного віку. Ні читати, ні писати дитина ще не може, але вже із задоволенням вимальовує каракулі на папері. Направляючи і

підтримуючи дитину в цьому виді діяльності, можна домогтися дуже багато чого. У процесі малювання удосконалюються спостережливість, естетичне сприйняття, художній смак, творчі здібності. Основну думку можна висловити просто: малюючи, діти розвивають і тіло, і душу, і розум.

В. Сухомлинський наголошував: «Витоки здібностей та обдарованості дітей на кінчиках пальців. Від пальців, образно кажучи, йдуть найтонші нитки-струмочки, які живить джерело творчої думки. Чим більше впевненості і винахідливості в рухах дитячої руки, чим тонша взаємодія руки й знаряддя праці, чим складніші рухи, необхідні для цієї взаємодії, тим яскравіша творча стихія дитячого розуму, тим точніші, тонші, складніші рухи, необхідні для цієї взаємодії; чим глибше ввійшла взаємодія руки з природою, із суспільною працею в духовне життя людини, тим більше спостережливості, допитливості, пильності, уваги, здатності досліджувати в діяльності людини» Іншими словами, чим більше майстерності в дитячій руці, тим розумніша дитина [61]. Під час виконання роботи із зображувальної діяльності дитина постійно тренує рухи пальців рук. Вченими доведено, що розвиток зон мозку, які відповідають за мовлення, відбуваються під впливом імпульсів, що йдуть від пальців. Крім того, стимулювання мовленнєвого розвитку дітей шляхом тренування пальців рук є одночасно й підготовкою руки до письма. Тому робота із зображувальної діяльності з дітьми дошкільного віку є надзвичайно актуальна. Малюванням необхідно займатися колективно і малювати по одній темі.

Вихователь у процесі продуктивної діяльності формує вміння сприймати колір, бачити і сприймати світ очима художників. Ще дошкільнята знайомляться з еталоном величини. Предмет може розглядатися як «великий» порівняно з іншим предметом, який у тому разі є «маленьким». Діти здатні зрозуміти, що віддалені предмети в малюнку потрібно зображати зменшеними, а зображення переднього плану – збільшеними. Так складаються уявлення щодо передавання простору, глибини, перспективи на малюнку [62]. На заняттях з продуктивної діяльності розвивається мовлення дітей: засвоєння назв, форм, кольорів та відтінків, просторових позначень сприяє збагаченню

словника, висловлювання у процесі спостережень за предметами та явищами, в обстеженні предметів, репродукцій картин художників позитивно впливають на розширення словникового запасу та формування мовлення.

Протягом дошкільного віку образотворчі дії стають точніше, впевненіше, самостійніше, творчими. Є малювання у традиційних і нетрадиційних техніках. Малювання нетрадиційними техніками викликає цікавість до малювання, бажання малювати ще більше. Якщо дитина не хоче малювати за зразком, то можна запропонувати спонтанні нетрадиційні методи малювання. Нетрадиційні техніки малювання викликають у дітей позитивні емоції. Під час малювання нетрадиційними техніками дошкільники отримують знання про зображувально-виражальні можливості матеріалів, оволодівають технічними прийомами роботи з ними та послідовністю виконання образотворчого процесу. Діти дошкільного віку на заняттях з образотворчого мистецтва часто самостійно інтегрують види образотворчої діяльності, що яскраво проявляється у експериментуванні художніми матеріалами та інструментами, а також у процесі опанування способами створення образу та засобами художньої виразності. А тому в інтегрованому творчому процесі дошкільники створюють емоційно-виразні образи, без допомоги дорослого обираючи вид діяльності, матеріали, устаткування та способи прояву творчості [42]. На заняттях з образотворчої діяльності вихователь навчає дітей бачити красу оточуючого світу та передавати свої враження в малюнках, аплікації та ліпленні.

Великі можливості в інтелектуальному розвитку дитини належить аплікації, яка сприяє формуванню розумових, творчих здібностей дошкільника, становленню його моральних уявлень, трудових умінь, художнього смаку. Аплікація вважається різновидом художньої діяльності, передбаченої програмами виховання і навчання дітей дошкільного віку в дошкільному навчальному закладі. Це найпрекрасніше, що може статися з дитиною. Адже тут дозволено зминати, рвати, склеювати клеєм і різати ножицями! Дитина в процесі цієї творчості пізнає нові можливості навколишнього світу. Чим більше діти "працюють" пальчиками: мнуть, перебирають, гладять, ріжуть, складають,

тим більше розвивається їхня сенсорика. Тільки тоді дитина починає аналізувати, порівнювати, узагальнювати, тобто виконувати розумові дії. Таким чином зображувальна діяльність сприяє розвитку наочно-образного мислення [68]. Дошкільнята, займаючись аплікацією, задіє всі свої сенсорні можливості: розрізняє кольори і відтінки паперу для творчості, відчуває різноманітність матеріалів (листочки, шишки, гілочки, каштани), чує шурхіт паперу, хрускіт при його розрізанні, відчуває запах фарби, клею або природних матеріалів. Для дитини заняття аплікацією являються не тільки цікавими і пізнавальними, але і є частиною освіти. Саме аплікація розвиває в діток почуття прекрасного, є першою сходинкою майбутнього дизайнера - розвиває художні навички. Дитина вчиться гармонійно підбирати кольори, працювати з формами, відтворювати і придумувати різноманітні композиції.

Створення аплікації – це складний процес, пов'язаний з умінням вирізати різноманітні форми предметів з кольорового паперу, розкласти їх на основі, встановлювати послідовність і взаємозв'язок об'єктів за законами композиційного і колірною ладу, акуратно наклеювати вирізані фігури на папір іншого кольору [32]. У роботах О. Запорожця, В. Давидова, М. Підд'якова встановлено, що дошкільнята здатні в процесі предметної чуттєвої діяльності, у тому числі і аплікації, виділяти суттєві властивості предметів і явищ, встановлювати зв'язки між окремими предметами і явищами і відобразити їх в образній формі. Заняття аплікацією сприяють розвитку математичних уявлень, підготовує ґрунт для рахування і читання, розвиває логіку, пам'ять, уяву, Дошкільнята знайомляться з назвами та ознаками найпростіших геометричних форм, отримують уявлення про просторове положення предметів та їх частин (ліворуч, праворуч, у кутку, в центрі) і величин (більше, менше). Ці складні поняття легко засвоюються дітьми в процесі створення декоративного візерунка або при зображенні предмета із частин. В процесі аплікації дошкільнята знайомляться: з властивостями різних матеріалів (фетр, папір, солома, тканина), вчать розрізняти геометричні фігури, кольори, встановлювати співвідношення частин за величиною і об'єднувати частини в

ціле, виділяти будову, положення предмета в просторі, орієнтуватися на аркуші паперу. Кожна дитина практично засвоює поняття про ритм, симетрію, гармонію [5]. Вони вчаться групувати округлі, прямокутні, трикутні, багатокутні фігури, правильно називати величини поняттями (довгий – короткий, вузький – широкий, високий – низький.) Ці знання дошкільнята цілеспрямовано застосовують в практичній діяльності [5].

Особливість ліплення в тому, що дитина може створити об'ємне зображення машинок, тварин, фруктів і інших улюблених предметів. Тематика дуже різноманітна. Ліплення чудово позначається на дрібній моториці, формує уяву і почуття простору. Правильне співвідношення частин, відмінність головного від другорядного, усе це передається в зображенні предмета за допомогою ліплення [19].

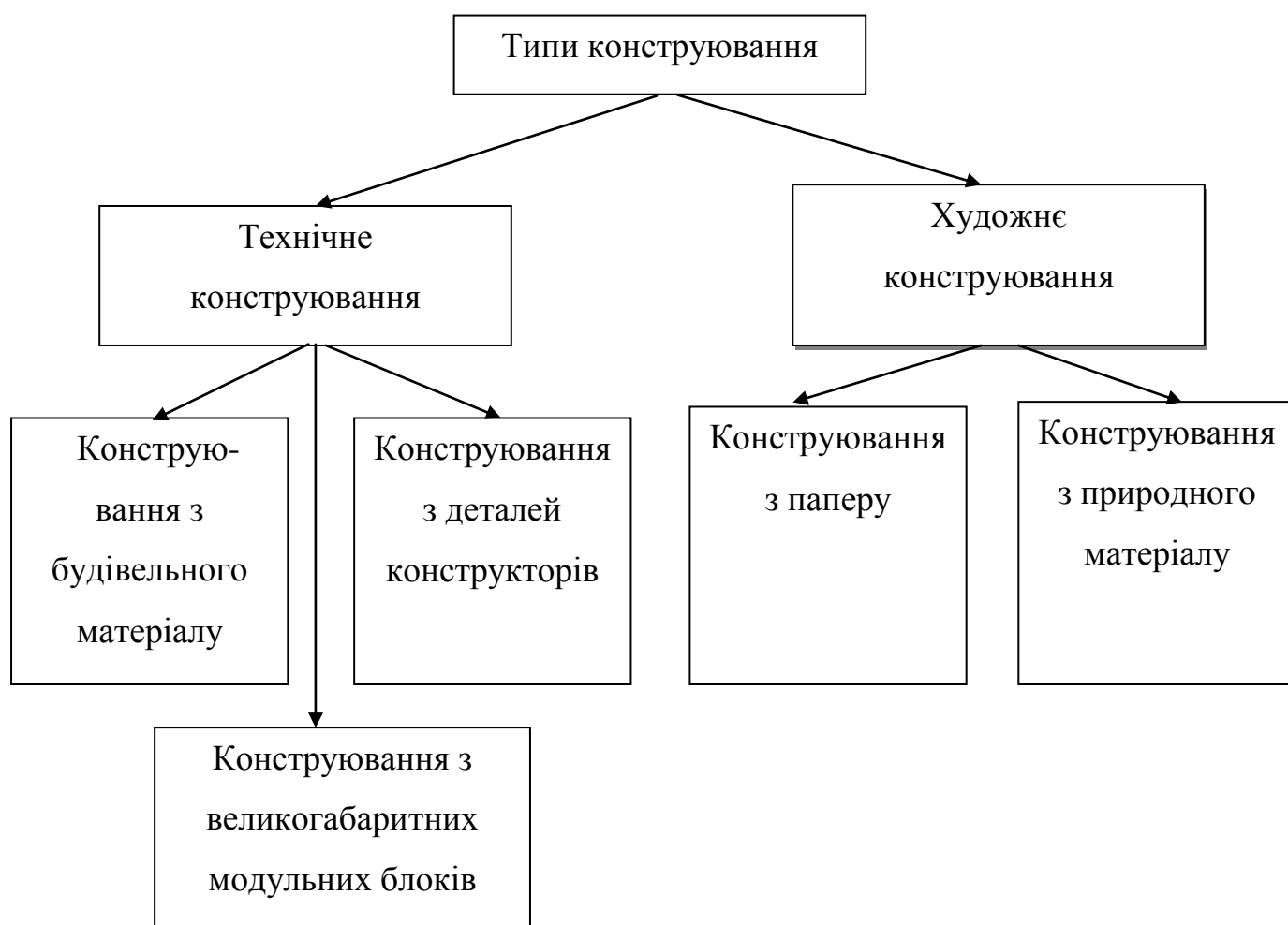
Серед дітей дошкільного віку конструювання – це поширений і один з найулюбленіших продуктивних видів діяльностей. Назва конструктивної діяльності походить від латинського слова *construere*, що означає створення моделі, побудова, приведення в певний порядок і взаємовідношення різних окремих предметів, частин, елементів. В процесі конструювання створюються різноманітні іграшки з різних матеріалів або споруди з будівельних матеріалів та конструкторів. Конструктивну діяльність, як засіб розвитку пізнавальної активності дітей старшого віку досліджувала Ю. Демидова, Л. Парамонова, М. Підд'яков. В процесі конструктивної діяльності відбувається ознаки, встановлюють причинно-наслідкові зв'язки між елементами конструктора і готовими моделями, навчаються планувати свою діяльність і діяти чітко за планом [11]. Вплив конструкторської діяльності на розумовий розвиток дітей досліджував О. Лурія. Ним був зроблений висновок про те, «що вправи в конструюванні мають істотний вплив на розвиток дитини, радикально змінюючи характер пізнавальної діяльності» [39]. Дитина має можливість придумувати, експериментувати, створювати конструкції. Ці задатки закладені природою, які з часом швидко розвиваються і вдосконалюються. Адже дитина в дошкільному віці допитлива, творча. Іншими словами дитина - це конструктор,

винахідник і дослідник. Велику роль для конструювання відіграє те, щоб у дитини була розвинута дрібна моторика руки. Сучасні фахівці підтвердили зв'язок інтелектуального розвитку з пальцевою моторикою. Це, М. Бертштейн, Л. Биковець, Л. Виготський дослідили взаємозв'язок між розвитком мозку і розвитком моторики рук. Очі й вуха - органи, які сприймають інформацію, а діяльність мозку пов'язана з роботою рук. По друге підтвердили зв'язок розвитку м'язів руки дитини з розвитком її мови й мислення. Початок розвитку мислення дає рука, а мова вдосконалюється під впливом кінестетичних імпульсів від рук. Дитина, яка має високий рівень розвитку дрібної моторики, уміє логічно міркувати, у неї досить розвинені пам'ять, увага, зв'язне мовлення.

Наприклад, конструктор ЛЕГО, палички Кюїзенера є тими методиками, які розвивають мислення. У дітей з добре розвиненими навичками в конструюванні швидше розвивається мова, так як ми сказали, що моторика рук пов'язана з центрами мови. Дрібна моторика рук готує руку до письма, а точні рухи рук дають дитині швидше і краще опанувати технікою письма. Техніка написання букв вимагає складної роботи м'язів руки, а також розвиненої слухової уваги. Отже, розвиток дрібної моторики впливає не тільки на формування мови, а й на інтелект дитини. Тому конструювання допомагає тренувати рухи пальців і кісті рук. Це формує мовний розвиток дитини і готує руки до письма. Конструктивна діяльність - це практична діяльність, спрямована на отримання реального продукту, відповідного за призначенням. Вироби, які діти створили, використовуються в грі, в театралізованій діяльності, а також в якості подарунка, прикраси приміщень, ділянки і т.п. У процесі конструювання вирішуються будь-які технічні завдання, які передбачають створення будівель, приведення у певне взаємне розташування предметів, їх частин та елементів [33].

Конструювання є складним видом діяльності, тому що зв'язаний з художньою і конструктивно-технічною діяльністю. Схематично типи конструювання можна зобразити в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Комп'ютерне конструювання і конструювання з непридатного матеріалу відноситься і до технічного і до художнього типу конструювання. Це залежить від мети, яку ставить дорослий чи дитина. Всі типи конструювання взаємопов'язані. Кожний тип конструювання розвиває свої здібності.

Конструктивна діяльність - це складний пізнавальний процес, в результаті якого відбувається інтелектуальний розвиток дітей. Дитина опановує практичними знаннями, вчиться виділяти ознаки, встановлювати відносини і зв'язки між предметами і деталями. Вони вчать не тільки споруджувати предмети, робити вироби з паперу, але й порівнювати між собою, ділити на частини, бачити в них спільне і відмінне, узагальнювати і робити висновки [45]. В дитячих садках використовують різноманітні види конструювання: з деталей конструктора, великогабаритних модулів, з паперу, природних непридатних

матеріалів. Наприклад, конструктор ЛЕГО відкриває дитині новий світ, вона вчиться добра, творчості, радості. Особливість цього конструктора полягає в тому, що діти повинні зібрати предмет правильно, знайти потрібні деталі і скріпити їх. Для вихователів дитячого садка ЛЕГО - є чудовим засобом для всебічного розвитку дошкільників. Конструювання пов'язано з грою, яка супроводжує цей процес, а зроблені вироби діти завжди використовують в іграх.

Отже, доведено, що конструктивна діяльність розвиває: ручну моторику дитини, стимулюючи в майбутньому загальне мовленнєвий розвиток і розумові здібності; навчання швидкого і правильного орієнтування в просторі; отримання математичних знань про рахунок, форму, пропорції, симетрії; розширення своїх уявлень про навколишній світ, архітектуру, транспорт, ландшафт; пізнавальну сферу увага, здатності зосередитися, пам'яті, образно-логічне мислення). Ще формує у дошкільника: творчий потенціал; навички конструктивного спілкування з однолітками та дорослими, здатність саморегуляції та адаптації в нових умовах; установка на позитивне до себе ставлення.

Таким чином, продуктивна діяльність – важлива складова формування особистості, у ній узагальнено весь життєвий досвід дитини. Вона лежить в основі успішного засвоєння нових знань, набуття вмінь і навичок.

Висновки до розділу 1

У першому розділі нами схарактеризовано теоретичні основи інтелектуального розвитку в дітей старшого дошкільного віку в продуктивних видах діяльності. Уточнено сутність поняття «інтелектуальний розвиток», визначили основні напрямки підготовки дитини до школи, розглянули продуктивну діяльність як чинник розвитку інтелектуальної готовності дитини до школи.

Дитина, що вступає до школи, має бути зрілою у фізіологічному й соціальному відношенні. Вона має досягти певного рівня розумового й емоційно-вольового розвитку. Навчальна діяльність у школі потребує запасу конкретних знань про навколишній світ, сформованості елементарних понять. Дитина дошкільного віку повинна володіти розумовими операціями, вміти узагальнювати й диференціювати предмети і явища довкілля, вміти планувати свою діяльність і здійснювати самоконтроль. Важливі позитивне ставлення до навчання, здатність до саморегуляції поведінки і вияв вольових зусиль.

Теоретичні основи вирішення проблеми формування інтелектуального розвитку широко представлені в цілій низці досліджень. Це такі вчені, як Л. Божович, Л. Виготський, Л. Венгер, Д. Ельконін, В. Зенківський, В. Мухіна, Жан Піаже та інші. Інтелектуальна готовність дитини до навчання в школі і успішність обумовлена всім ходом її попереднього розвитку. Для того, щоб дитина могла включитися в навчальний процес, має бути вироблений певний рівень розумового розвитку. Проте недостатньо тільки накопичити необхідний запас знань, засвоїти спеціальні уміння та навички. Навчання ставить особливі вимоги до особистості. У кінцевому підсумку дитина повинна усвідомити себе як суб'єкта навчальної діяльності і відповідно будувати свою поведінку. У Національній доктрині розвитку освіти України «Про дошкільну освіту» велика увага приділяється важливості розробки освітніх технологій, які мають на меті розвиток у дитини найбільш продуктивних видів і форм мислення [25]. Найбільш важливим є розвиток у дошкільників розумових здібностей, вміти конструктивно мислити.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОДУКТИВНИХ ВИДАХ ДІЯЛЬНОСТІ.

2.1. Методика та організація дослідження.

З метою експериментальною перевірки діагностичного інструментарію визначення інтелектуальної готовності дитини до навчання у школі ми провели діагностику дітей - шестиліток, які підуть у 2019 році до школи.

Базою дослідження виступив ДНЗ №17 «Перлінка» м. Ніжина. У дослідженні взяли участь 30 дітей, що бажають йти до школи. Інтелектуальне обстеження дошкільників проведено студенткою Трегуб Людмилою Миколаївною протягом травня 2019 року. Визначення рівня інтелектуальної готовності в продуктивних видах діяльності шестиліток здійснювався за допомогою комплексу тестів (стандартних завдань). Комплекс складається із чотирьох тестів:

- для оцінювання інтелектуальних здібностей та витонченої координації рухів (завдання тесту Керна–Ірасека).
- дослідження зорової пам'яті, використовуючи методику Д. Векслера;
- оцінка рівня розвитку дрібної моторики, використовуючи тест Куглера;
- призначений для діагностики особливостей сприйняття (Тест «Розрізні фігури»).

За допомогою тестів ми зможемо визначити рівень розвитку окремих граней інтелекту дитини: сприйняття, мислення, уваги, пам'яті, здібність до наслідування та витонченої координації рухів в продуктивних видах діяльності. Тести виявляють ступінь підготовленості дошкільників до навчання у школі. Отримана інформація дозволить зробити подальший процес розвитку здібностей дітей та підготовки їх до школи більш цілеспрямованим. Під час оцінювання з окремих тестів дитині спочатку за кожне завдання за певною

шкалою нараховують відповідний бал. Потім бали за всі завдання тесту підсумовують і дають оцінку за тест. За допомогою наведених нижче таблиць оцінки відносять до одного з трьох рівнів розвитку здібності: низького, середнього чи високого. Орієнтовний тест Керна-Їрасека складається з трьох завдань.

Даний загальновідомий тест зручний для першого знайомства з дітьми. Він дає загальну картину розвитку і може застосовуватися в групі, що є дуже важливим під час запису дітей до школи. Ознайомившись із результатами тесту, можна запросити для індивідуального обстеження окремих дітей.

Перше завдання - малювання чоловічої фігури по пам'яті, *друге* - змальовування письмових букв, *третє* - змальовування групи крапок. Результат кожного завдання оцінюється за п'ятибальною системою (1 - вищий, 5 - нижчий бали), потім обчислюється сумарний підсумок по трьох завданнях. Розвиток тих, хто одержав у сумі від 3 до 6 балів, розглядається як вищий за середній, від 7 до 11 - як середній, від 12 до 15 - нижче норми. Дітей, що одержали 12-15 балів, варто поглиблено обстежувати, тому що серед них можуть бути розумово відсталі.

Усі три задачі графічного тесту спрямовані на визначення розвитку тонкої моторики руки і координації зору і рухів руки. Ці вміння необхідні у школі для оволодіння письмом. Крім того, тест дає змогу загалом визначити інтелектуальний розвиток дитини і сенсомоторні здібності (*перше завдання*). Друге і третє завдання виявляють її вміння наслідувати зразок, потрібний в індивідуальному навчанні. Вони також дозволяють визначити, чи може дитина зосереджено, не відволікаючись, працювати певний час над не дуже цікавим для неї завданням. Проведемо аналіз всіх складових та встановимо, чи готові діти до вступу до школи.

Тест Керна-Їрасека включає таку процедуру:

Інструкція: Дитині (групі дітей) пропонують бланк тесту. На першій стороні нелінійованого бланка у верхньому куті містяться дані про дитину і залишене вільне місце для малювання фігури чоловіка. На звороті у верхній

лівій частині розміщений зразок письмових літер, а в нижній лівій частині - зразок. Права частина сторони аркуша залишена вільною для відтворення дитиною зразків. Олівець перед випробуванням кладуть так, щоб він був на однаковій відстані від обох рук (якщо дитина виявиться лівшею, експериментатор повинен зробити відповідний запис у протоколі). Проведемо аналіз всіх складових та встановимо, чи готові діти до вступу до школи.

Завдання 1. Намалювати людину.

Перед виконанням першого завдання кожній дитині пропонується зобразити фігуру чоловіка так, як вона вміє (без подальших пояснень). Допомога випробуваному чи залучення його уваги до помилок і недоліків малюнка виключені. Якщо дитині важко виконати це завдання, то її варто підбадьорити (наприклад, сказавши: «Малюй, у тебе все вийде»). Іноді діти запитують, чи не можна замість чоловіка намалювати жінку. У цьому випадку повинна бути негативна відповідь. Якщо ж дитина почала малювати жінку, то варто дозволити домалювати її, а потім попросити, щоб поруч вона намалювала чоловіка.

Завдання 2. Скопіювати слова.

Після закінчення малювання дітей просять перевернути аркуш паперу на інший бік і пропонують їм скопіювати два слова («Я хочу чай» або інший варіант), написаних письмовими літерами (*друге завдання*). Висота прописної літери 1,5 см, рядкових - 1,0 см, інтервал між словами 1 см, довжина речення 7 см, у кінці ставиться крапка. Якщо дитина не вгадала довжину фрази й одне слово не помістилося в рядку, то їй можна порадити написати це слово вище чи нижче. Слід зауважити, що діти в дошкільних закладах не вчаться писати літери. Звичайно діти, які вміють читати, впораються з цим завданням краще, ніж діти, які не володіють таким умінням.

Завдання 3. Скопіювати крапки.

Дітям пропонується скопіювати групу намальованих крапок. Відстань між ними по вертикалі і по горизонталі - 1 см, а діаметр крапок - 2 мм. Треба показати дитині місце на аркуші паперу, де вона повинна малювати, тому що в

деяких дітей можливе ослаблення концентрації уваги. Нижче наведений зразок, пропонується дітям для відтворення, та критерії результату.

Під час виконання завдань потрібно стежити за дітьми, залишаючи при цьому короткі записи про їхні дії. Насамперед, звертають увагу на те, якою рукою дитина малює - правою чи лівою, чи перекладає вона під час малювання олівець з однієї руки в іншу. Зазначають також, чи крутиться дитина, чи впускає олівець і чи шукає його під стільцем, чи продовжує малювати, незважаючи на вказівки, чи обводить контур зразка, чи бажає переконатися в тому, що малює красиво.

Оцінка результатів завдань графічної частини тесту

Завдання 1

1 бал. Намальована фігура повинна мати голову, тулуб і кінцівки. Голова з'єднана з тулубом і не повинна бути більшою за нього на голові повинне бути волосся (можливо, воно під капелюхом чи шапкою) і вуха, на обличчі - очі, ніс і рот. Руки закінчуються п'ятипалою кистю. Ступні внизу відігнуті. Фігура має чоловічий одяг і зображена синтетичним (контурним) способом (малюється відразу як єдине, а не складається з окремих частин), при якому всю фігуру можна обвести одним контуром, не відриваючи олівця від паперу. На малюнку видно, що руки й ноги немовби «ростуть» з тулуба, а не прикріплені до нього. На відміну від синтетичного більш примітивний аналітичний спосіб малювання припускає зображення окремо кожної зі складових частин фігури. Так, наприклад, спочатку малюється тулуб, а потім до нього «прикріплюються» руки й ноги. Фігура замальовується подвійною лінією (є об'ємною).

2 бали. Усі вимоги (крім використання синтетичного способу малювання) виконуються на одиницю. Відсутність трьох деталей (шия, волосся, один палець руки, але не частина обличчя) можна не враховувати, якщо фігура намальована синтетичним способом.

3 бали. Фігура повинна мати голову, тулуб і кінцівки. Руки і ноги намальовані двома лініями (об'ємні). Допускається відсутність шиї, волосся, вух, пальців і ступній, одягу.

4 бали. Примітивний малюнок із головою й тулубом. Кінцівки (достатньо однієї пари) намальовані тільки однією лінією кожна.

5 балів. Відсутнє чітке зображення тулуба («головоніжка» чи перевага «головоніжки»), обох чи пари кінцівок. Карлючки.

Завдання 2 (Додаток А).

1 бал. Зразок цілком скопійований. Літери перевищують розмір літер зразка не більш ніж у два рази. Перша буква по висоті відповідає прописній. Букви чітко зв'язані у два слова. Скопійована фраза відхиляється від горизонтальної лінії не більш ніж на 30° .

2 бали. Зразок скопійований розбірливо. Розмір букв і дотримання горизонтальної лінії не враховуються.

3 бали. Явна розбивка напису на дві частини. Можна зрозуміти хоча б чотири букви зразка.

4 бали. Зі зразком збігаються хоча б дві букви. Відтворений зразок усе ще створює рядок напису.

5 балів. Карлючки.

Завдання 3

1 бал. Майже повне копіювання зразка. Допускається незначне відхилення однієї крапки від рядка чи стовпчика. Зменшення зразка припустимо, а збільшення не повинне бути більш ніж удвічі. Малюнок рівнозначний зразку.

2 бали. Кількість і розташування крапок повинні відповідати зразку, можна не враховувати відхилення не більш ніж трьох крапок на половину ширини зазору між рядком чи стовпчиком.

3 бали. Малюнок у цілому відповідає зразку, не перевищуючи його по ширині і висоті більш, ніж удвічі. Число крапок може не відповідати зразку, але їх не повинно бути більше 20 і менше 7. Допускається будь-яке розвертання - навіть на 180° .

4 бали. Контур малюнка не відповідає зразку, але все ж таки складається з крапок. Розміри зразка й число крапок не враховуються. Інші форми

(наприклад, лінії) не припустимі.

5 балів. Карлючки.

Оцінювання результатів тестування

Якщо піддослідний по всіх завданнях тесту Керна-Їрасека набрав 3-6 балів, то, як правило, він є готовим до шкільного навчання.

Діти, що набрали 7-9 балів (якщо ці бали рівномірно розподіляються між усіма завданнями), мають середній рівень розвитку.

Якщо ж у сумарний бал входять дуже низькі оцінки (наприклад, бал 9 складається з оцінок 2 за перше завдання, 3 - за друге і 4 - за третє), краще провести індивідуальне обстеження, щоб точніше уявляти собі особливості розвитку дитини.

І, звичайно ж, треба додатково обстежувати дітей, що одержали 10-15 балів (10-11 балів - нижня границя середнього розвитку, 12-15 балів - розвиток нижче норми).

Тест Керна-Їрасека призначений в основному для дослідження інтелектуальної сфери, але на основі першого завдання (малювання чоловічої фігури по пам'яті) можна одержати деяку непрямую інформацію про особистісні особливості дитини. Результати дослідження інтелектуальної готовності наведені у таблиці 2.2.

Для оцінки рівня розвитку дрібної моторики використовуємо тест Куглера.

Інструкція: «Подивися на фігуру і намалюй таку ж» (Додаток Б).

Процедура обстеження: тест складається з семи фігур, що ускладнюються, які дитина повинна самостійно намалювати. Фігури пред'являються по черзі і по мірі виконання наступної.

Оцінка результатів: Фігура із зображенням хреста (5) обов'язково повинна бути виконана дитиною семи років. З нею справляються і шестирічні діти. Незрілим до шкільного навчання вважається дитина, яка перед вступом до школи не може намалювати останніх три фігури (5,6,7).

Висновки:

- 7– високий рівень;
- 6– хороший;
- 5 – середній;
- 4 і менше – низький.

Результат дрібної моторики наведені у таблиці 2.3.

Далі будемо використовувати методику Д. Векслера (1945), яка дозволить дослідити зорову пам'ять у дітей дошкільного віку в зображувальній діяльності.

Інструкція: Дитині пропонується 4 малюнка. За кожно з картинок дитині дозволяється дивитися 10 секунд. Потім він їх повинен зробити на чистому аркуші паперу (Додаток В).

Мета: діагностика зорової пам'яті дітей дошкільного віку.

Оцінювання: А) Дві перехресні лінії і два прапорці – 1 бал, правильно розташовані прапорці – 1 бал, правильний кут перетину ліній – 1 бал. Максимальна оцінка цього завдання – 3 бали.

Б) Великий квадрат з двома діаметрами – 1 бал, чотири маленьких квадрата у великому – 1 бал, два діаметра з усіма квадратами – 1 бал, чотири токи в квадратах – 1 бал, точність у пропорціях – 1 бал. Максимальна оцінка – 5 балів.

Г) Відкритий прямокутник з правильним кутом на кожному краю -1 бал, центр і ліва або права сторона відтворені правильно – 1 бал, правильна фігура, за винятком одного неправильного кута -1 бал, фігура правильно відтворена – 3 бали. Максимальна оцінка -3 бали.

В) Великий прямокутник з маленьким в ньому 1 бал, всі вершини внутрішнього прямокутника з'єднані з вершинами зовнішнього прямокутника – 1 бал, маленькі прямокутники точно розміщені у великому – 1 бал. Максимальна оцінка -3 бали.

Максимальний результат – 14 балів.

Результат зорової пам'яті наведені у таблиці 2.4.

Тест «Розрізні фігури» призначений для діагностики особливостей сприйняття (методика Н. Венгера і В. Холмовської), використовуючи конструктивну діяльність.

Матеріал:

Рисунки із зображенням фігур різної геометричної форми. Це різні за формою частини кола чи квадрата. З них дитина повинна вибрати лише ті, поєднання котрих утворює фігури-зразки. Спочатку дітям треба пояснити на прикладі роботи, у чому полягають завдання такого типу. Вступні завдання простіші, ніж основні: фігури-зразки «розрізані» на частини пунктирними лініями. Це допомагає дітям зіставити частини із зображеними нижче фрагментами, знайти серед них ідентичні. Завдання дитини – подумки розкласти зразки на основі зіставлення із зображеними під ними частинами. Самостійно дітям слід виконати 12 завдань (6 – на складання круга й 6 – на складання квадрата). Обидва види завдань чергуються. Вони згруповані за складністю, що залежить від кількості частин, на які «розрізана» кожна фігура зокрема. У перших чотирьох завданнях діти можуть скласти круг чи квадрат лише з двох частин, котрі слід вибрати із шести запропонованих на рисунку. У чотирьох наступних зразок складається з трьох частин і, останні чотири завдання передбачають вибір чотирьох частин із шести запропонованих (Додаток Г).

Інструкція для дитини:

- Вступне завдання 1 (рис. а). Тут зображений круг, «розрізаний» на дві частини. Під ним – кілька фрагментів різної форми. Знайди серед них ті, з яких складений зразок.
- Вступне завдання 2 (рис. б). Тепер ти бачиш іншу фігуру – квадрат. Він «розрізаний» на чотири частини. Знайди ці частини серед фрагментів, зображених нижче.
- Вступне завдання 3 (рис. в). Тут зображений круг. Його можна скласти з трьох частин. Знайди частини й покажи їх.

- Тестові завдання (рис. - 1). Тепер ти знаєш, що круг і квадрат можна скласти з кількох частин: двох, трьох, чотирьох. Ці частини нарисовані під зразками. У першому завданні слід визначити, з яких частин можна скласти цілий круг. У другому завданні треба знайти частини, з яких можна скласти квадрат. Такі завдання чергуватимуться. А дітям треба знайти частини то від круга, то від квадрата, поки не виконають усі завдання.

Оцінювання результатів:

За кожне правильне виконане завдання нараховується стільки балів, скільки є елементів, з яких можна скласти зразок. За правильне виконання тестових завдань 1-4 – по 2 бали, 5-8 – по 3 бали, 9-12 – по 4 бали; за неправильне виконане завдання, навіть помилково вказана лише одна деталь – 0 балів. Максимальна сума балів – 36.

Правильні відповіді:

Таблиця 2.1

Завдання №	1	2	3	4	5	6
деталі №	2, 6	2, 4	2, 5	2, 5	1, 4, 5	2, 4, 5
Завдання №	7	8	9	10	11	12
деталі №	1, 2, 4	2, 4, 5	1, 2, 4, 5	1, 2, 4, 5	1, 2, 3, 5	1, 2, 5, 6

Високий рівень – 24-36 балів.

Середній рівень – 10-23 бали.

Низький рівень – 0-9 балів.

Результат особливостей сприйняття наведені у таблиці 2.5.

2.2. Аналіз рівнів розвитку компонентів інтелектуальної готовності дошкільників

Дослідження проводилося за Експрес-методикою визначення інтелектуальної готовності дитини до школи у продуктивних видах діяльності, описаної у розділі 2.1. магістерської роботи.

Результати дослідження інтелектуальної готовності дітей наведені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Інтелектуальна готовність

№	ПІБ дитини	Малювання людини	Написання літер	Копіюванн я крапок	Загальна кількість балів	Рівень
1.	Адаменко Богдан	4	5	5	14	низький
2.	Борисенко Альона	5	3	1	9	середній
3.	Зеленська Тетяна	5	2	1	8	середній
4.	Лошин Артем	5	3	1	9	середній
5.	Науменко Христина	4	2	1	7	середній
6.	Ницюк Іван	3	1	1	4	високий
7.	Погребна Анна	4	2	2	8	середній
8.	Примушко Софія	3	2	1	6	високий
9.	Ткаченко Марія	1	2	1	4	високий
10.	Трохименко Тимур	3	3	3	9	середній
11.	Рева Артем	3	3	1	7	середній
12.	Федірко Софія	2	2	1	5	високий
13.	Хвостик Катя	2	3	1	6	високий
14.	Шимко Назар	3	3	1	7	середній
15.	Яхно Ліза	2	2	3	7	середній

Як видно з табл.2.2. у більшості дітей спостерігається середній рівень інтелектуальної готовності до школи – це 60,4%, 6,6% - низький рівень і 33% досліджуваних спостерігається рівень вище за середній (див. рис.2.1.).

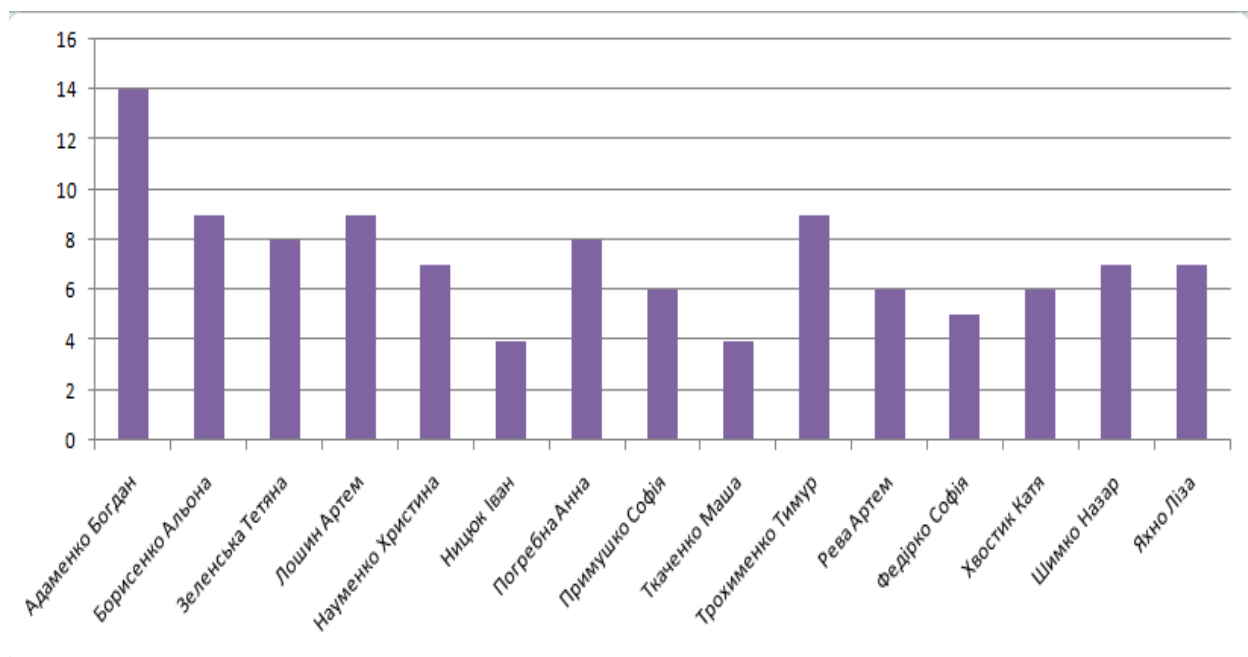

Рис. 2. 1. Порівняльна характеристика рівнів інтелектуальної готовності

Проаналізуємо рівень розвитку дрібної моторики у досліджуваній групі дітей за методикою Куглера. Результати заносимо до таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Рівень розвитку дрібної моторики

№	Прізвище та ім'я дитини	К-ть балів	Рівень
1	Адаменко Богдан	1	низький
2.	Борисенко Альона	5	середній
3.	Зеленська Тетяна	7	високий
4.	Лошин Артем	5	середній
5.	Науменко Христина	5	середній
6.	Ницюк Іван	7	високий
7.	Погребна Анна	5	середній
8.	Примушко Софія	7	високий
9.	Ткаченко Маша	5	середній
10.	Трохименко Тимур	7	високий

Продовження таблиці 2.3.

11.	Рева Артем	4	середній
12.	Федірко Софія	5	середній
13.	Хвостик Катя	5	середній
14.	Шимко Назар	5	середній
15.	Яхно Ліза	5	середній

Як видно з табл. 2.3. у більшості спостерігається середній рівень оцінки дрібної моторики – це 63%, низький у 6,6%, і 26,4% досліджуваних спостерігається рівень вище за середній (див. рис. 2.2.).

Графічно оцінка розвитку дрібної моторики можна представити наступним чином (див. рис. 2.2.).

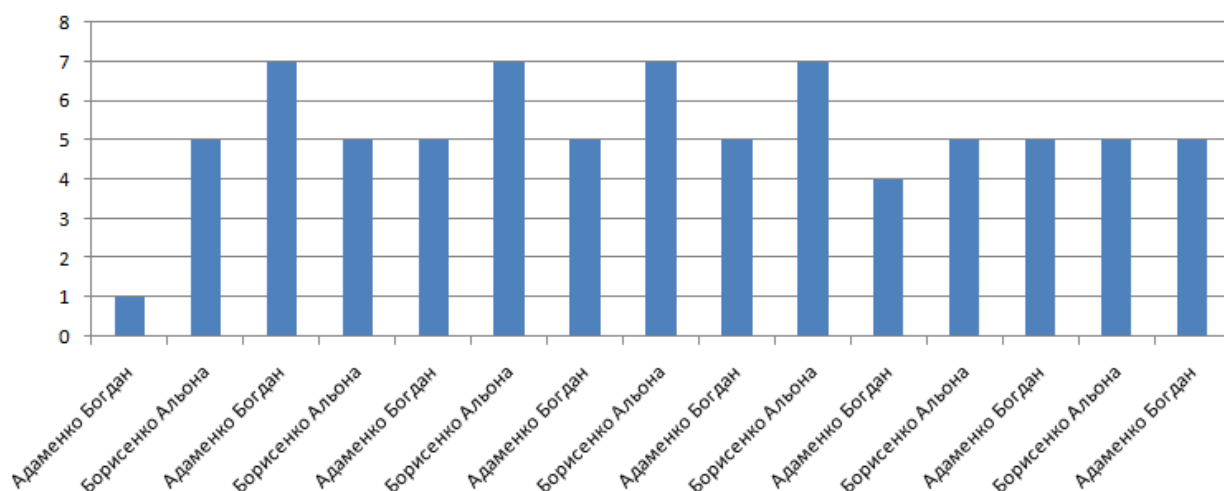

Рис.2.2. Оцінка розвитку дрібної моторики

Розглянемо рівень розвитку зорової пам'яті у досліджуваних за методикою Векслера (див. табл. 2.4.).

Таблиця 2.4.

Рівень розвитку зорової пам'яті у досліджуваних

№	Прізвище та ім'я дитини	К-ть балів	Рівень
1	Адаменко Богдан	4	Низький
2.	Борисенко Альона	6	Середній
3.	Зеленська Тетяна	14	Високий

Продовження таблиці 2.4.

4.	Лошин Артем	6	Середній
5.	Науменко Христина	8	Середній
6.	Ницюк Іван	10	Високий
7.	Погребна Анна	14	Високий
8.	Примушко Софія	13	Високий
9.	Ткаченко Маша	7	Середній
10.	Трохименко Тимур	7	середній
11.	Рева Артем	6	середній
12.	Федірко Софія	11	високий
13.	Хвостик Катя	6	середній
14.	Шимко Назар	5	низький
15.	Яхно Ліза	8	середній

Графічно показники рівня розвитку зорової пам'яті можна представити наступним чином (див. рис. 2.3.).

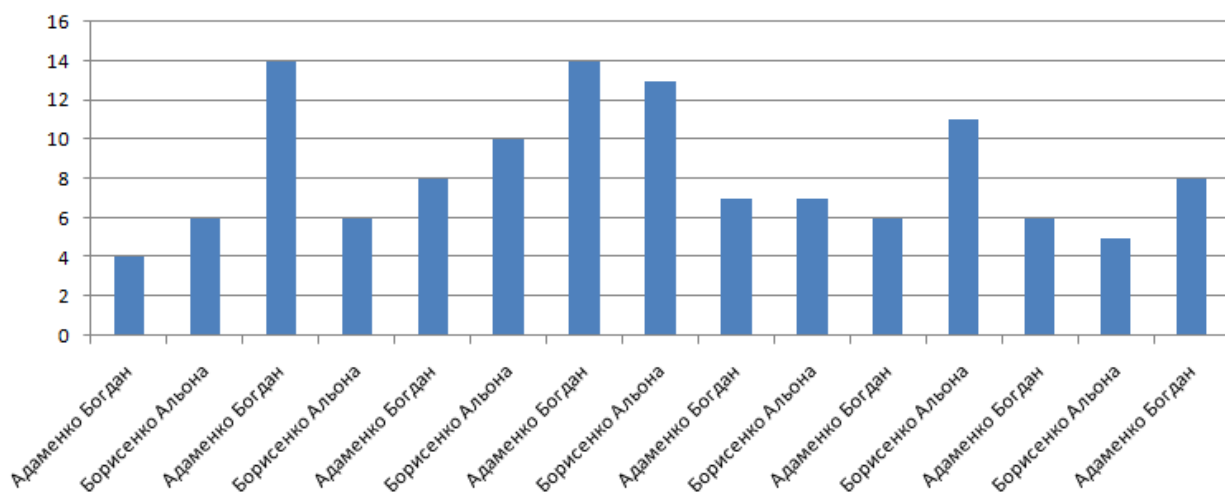

Рис. 2.3. Рівень розвитку зорової пам'яті

Аналізуючи рівень розвитку зорової пам'яті, ми бачимо, що лише 33% досліджуваних мають високий рівень розвитку, 13,2% - низький і 53,8% - середній рівень. Всі досліджувані показали середній рівень розвитку зорової пам'яті.

Розглянемо рівень особливостей сприйняття у дошкільників (табл. 2.5.).

Таблиця 2.5.

Рівень особливостей сприйняття у досліджуваних

Прізвище та ім'я дитини	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Сума/ Рівень
Адаменко Богдан	2	2	2	2	1	0	0	0	0	0	0	0	9/низький
Борисенко Альона	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	22/середній
Зеленська Тетяна	2	2	2	2	3	3	3	3	4	4	4	3	35/високий
Лошин Артем	2	2	2	2	1	1	1	1	0	0	0	0	12/ середній
Науменко Христина	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	15/ середній
Ницюк Іван	2	2	2	2	3	3	3	3	2	2	0	2	28/ високий
Погребна Анна	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	19/ середній
Примушко Софія	2	2	2	2	3	3	3	3	3	4	3	4	34/високий
Ткаченко Маша	2	2	2	2	3	3	2	2	2	2	2	2	26/ високий
Трохименко Тимур	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	23/ середній
Рева Артем	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	10/ середній
Федірко Софія	2	2	2	2	3	3	2	3	3	4	3	3	32/ високий
Хвостик Катя	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	1	1	23/ середній
Шимко Назар	2	2	2	2	1	1	0	0	0	0	0	0	10/ середній
Яхно Ліза	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	19/ середній

Графічно показники рівня розвитку особливостей сприйняття можна представити наступним чином (див. рис. 2.4.).

Аналізуючи дані табл. 2.5., ми бачимо, що 6,6 % досліджуваних мають низький рівень сприйняття, 33 % - високий рівень, 60,4 % - середній рівень.

Щодо оцінки інтелектуальної готовності у шестиліток, що готуються до вступу до школи, то вона на достатньому рівні розвитку. Практично всі досліджувані, крім однієї дитини, легко йшли на контакт, чітко робили всі завдання, всі вправи викликали у дітей значний інтерес.

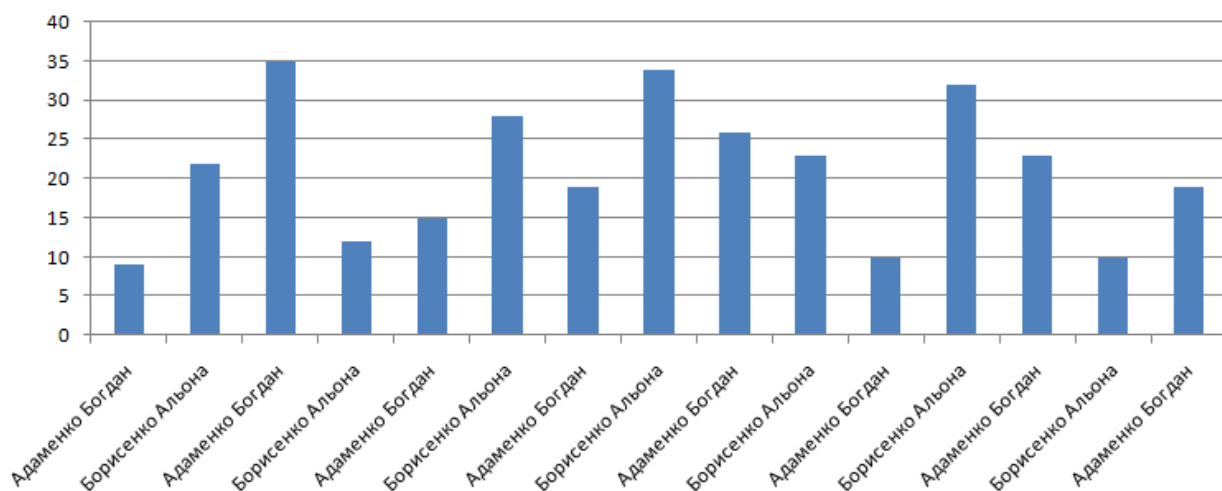

Рис. 2.4. Рівень розвитку особливостей сприйняття

У табл. 2.6. представлено усі показники дослідження інтелектуального рівня готовності дітей до школи у продуктивних видах діяльності.

Таблиця 2.6.

Узагальнена даних дослідження інтелектуального рівня готовності дитини до школи

Рівні	Характеристика поведінки дітей	% дітей
Високий	Швидко здійснюють практичні й розумові дії, добре знають геометричні фігури, орієнтуються на площині, вдало поєднують деталі, розв'язують складні інтелектуальні задачі, розуміють хід послідовності, вміють класифікувати за формами, розвинута моторика руки, виявляють стійкий інтерес до роботи і самостійно виконують.	33%
Середній	Повільно здійснюють практичні й розумові дії, не всі знають геометричні фігури, не дуже орієнтуються на площині, розв'язують нескладні задачі, менш розвинута моторика руки, виявляють не дуже стійкий інтерес до роботи, потребують допомоги.	60,4%

Продовження таблиці 2.6.

Низький	Не виявляють інтерес до роботи, мало розвинута моторика руки, не орієнтуються на площині, погано запам'ятовують,взагалі не розв'язують інтелектуальні завдання, швидко втомлюються.	6,6%
---------	---	------

Щодо оцінки інтелектуальної готовності у шестиліток, що готуються до вступу до школи, то вона на достатньому рівні розвитку. Практично всі досліджувані, крім однієї дитини, легко йшли на контакт, чітко робили всі завдання, всі вправи викликали у дітей значний інтерес.

2.3. Вивчення продуктивних видів діяльності у якості чинника розвитку інтелектуальної готовності

З метою експериментального вивчення педагогічних умов використання продуктивних видів діяльності у якості чинника розвитку інтелектуальної готовності дитини до навчання у школі нами було проведено констатувальний експеримент. Завдання констатувального експерименту:

1. Створення методики констатувальної частини експерименту щодо вивчення продуктивних видів діяльності у якості чинника розвитку інтелектуальної готовності дитини до навчання до школи.

2. З'ясувати рівень інтелектуального розвитку у продуктивних видах діяльності старшого дошкільного віку у вихователів, які працюють із дітьми і їх батьків.

3. Вивчати стан реалізації педагогічних умов використання продуктивних видів діяльності у формуванні інтелектуального розвитку у дітей старшого дошкільного віку.

4. Дослідити особливості педагогічного впливу на продуктивну діяльність дітей.

Перший етап – підготовчий. З метою розв'язання окремих завдань констатувального експерименту нами було розроблено методику дослідження, яка включає в себе такі емпіричні методи як, анкетування вихователів, батьків, метод вивчення продуктів діяльності (аналіз планів роботи вихователів), методи кількісної та якісної обробки результатів. Розглянемо більш детально вказані методи та їх особливості в контексті вивчення продуктивних видів діяльності у якості чинника розвитку інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до школи.

Робота з вихователем і батьками передбачала:

1. Анкетування вихователів і батьків для визначення їх обізнаності з проблеми дослідження.
2. Спостереження за роботою вихователя, з метою визначення формування інтелектуального розвитку в продуктивних видах діяльності.

3. Наявність у групі розвивального освітнього простору.
4. Аналіз документації.

Метод, який розглянемо одним із перших – метод анкетування з вихователями дитячого садочка, що працюють з дітьми старшого дошкільного віку (Додаток Д) і батьків цих дітей (Додаток Е). Анкетування як науковий метод дуже часто використовується у дослідженнях, які мають на меті охопити широкий масив даних, щоб з'ясувати стан тієї чи іншої проблеми за короткий проміжок часу. Розроблена нами «Анкета для вихователів ДНЗ» і «Анкета для батьків» містить у собі 11 запитань, які відображають проблему інтелектуального розвитку у продуктивних видах діяльності. Критерієм оцінювання знань вихователів з проблеми виступила кількість правильних відповідей. Для цього були визначені такі рівні:

Високий рівень: 11-9 правильних відповідей;

Достатній рівень: 8-7 правильних відповідей;

Середній рівень: 6-5 правильних відповідей;

Низький рівень: до 4 правильних відповідей.

Оцінка результатів здійснювалася за 10 бальною шкалою (1 бал за правильну відповідь, 0 балів за неправильну).

Основна мета розробленої нами анкет полягає у з'ясуванні знань і рівень розвитку вихователів і батьків про готовність дітей до школи, про інтелектуальну готовність до школи і формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку у продуктивних видах діяльності. Так, запитання перше («Дайте визначення, що ви розумієте під готовністю до школи»), друге («Перелічіть компоненти готовності до школи») спрямовані на з'ясування знань вихователів та батьків про готовність до школи й одночасно допомагають зробити прогноз щодо рівня їх розвитку. Запитання третє («Що таке інтелектуальна готовність?»), четверте («Які її складові?»), п'яте («Як ви намагаєтесь вплинути на формування інтелектуальної готовності?»), шосте («Перелічіть форми, методи, засоби формування інтелектуальної готовності») спрямовані на з'ясування знань про інтелектуальну готовність до школи і рівень

розвитку вихователів і батьків. Питання сьоме («Яка діяльність сприяє формуванню у дітей інтелектуальної готовності?»), восьме («Чи впливають на формування інтелектуальної готовності продуктивні види діяльності. Яка саме?»), дев'яте («Вкажіть продуктивну діяльність, яка найбільш впливає на інтелектуальну готовність»), одинадцяте («Яких знань бракує для використання продуктивної діяльності для формування інтелектуальної готовності?») спрямовані на з'ясування знань про продуктивні види діяльності і рівень розвитку вихователів і батьків. Десяте питання («Чи співпрацюєте з батьками (вихователями) щодо формування інтелектуальної готовності?») сприяють виявленню особливостей організації співпраці з батьками чи вихователями.

Наступний метод, який ми використовуємо у нашому дослідженні – метод вивчення документації: аналіз планів роботи вихователів з проблеми використання продуктивних видів діяльності у формуванні інтелектуального розвитку старших дошкільників на заняттях (Додаток Є). Зокрема у процесі вивчення зазначених документів нами зверталася увага на такі аспекти: представленість у планах продуктивних видів діяльності, які використовуються в освітньо-виховному процесі; особливості постановки мети використання продуктивних видів діяльності; основні напрямки вдосконалення та розвитку продуктивної діяльності (педагогічні умови). Аналіз календарних планів роботи вихователів має підтвердити отримані результати за анкетною «Анкета для вихователів».

Наступний елемент методики – вивчення у структурі предметно-розвивального середовища групової кімнати. Для виконання цього завдання нами розроблена спеціальна «Карта вивчення наповнюваності групової кімнати ДНЗ», у якій потрібно вписати наявність конструкторів, кубиків, пазлів, матеріали для творчості для дітей старшого віку. Наявність у предметно-розвивальному середовищі 1/3 матеріалів для творчості від необхідності – низький рівень, 2/3 – середній рівень і повний арсенал – високий рівень наповнюваності матеріалами для творчості.

Методи кількісного та якісного аналізу результатів дослідження у нашій методиці виконують узагальнюючу функцію, оскільки спрямовані на співвіднесення отриманих даних за різними методами і формування висновків констатувальної частини дослідження особливостей формування інтелектуальної частини старших дошкільників продуктивними видами діяльності. Зокрема ми користувалися статистичним методом обрахунку відсотків, а також порівнювали отримані нами висновки із існуючими теоретичними відомостями (якісний аналіз). Отже, методика спрямована на вивчення продуктивних видів діяльності у якості чинника розвитку інтелектуальної готовності дитини до навчання до школи.

Другий етап – емпіричне дослідження. Наше дослідження проводилося в ДНЗ №17 «Перлінка» в м. Ніжин. Вибірка становить: 15 вихователів, які мають педагогічний стаж від 3-х до 15 років і нині працюють із дітьми, 15 батьків дітей старшого дошкільного віку. Загальна чисельність вибірки становить 30 досліджуваних.

Третій етап – обробка та аналіз результатів дослідження особливостей формування інтелектуальної частини старших дошкільників продуктивними видами діяльності. Спочатку проаналізуємо інформацію, яка була отримана нами під час анкетування із вихователями ДНЗ. Проаналізуємо отримані результати анкетування вихователів ДНЗ. Так, всі вихователі без виключення знають всі компоненти готовності до школи, що таке інтелектуальна готовність, правильно вказали, які продуктивні види діяльності впливають на інтелектуальну готовність, всі вихователі співпрацюють з батьками. На питання друге, третє, дев'яте, десяте вихователі дали правильні відповіді – 100%. На нашу думку, такі дані говорять про високий рівень знань вихователів і приділяють велику увагу продуктивним видам діяльності при підготовці до школи. Під час аналізу відповідей на перше запитання і одинадцяте анкети ми з'ясували, що 80% вихователів розуміють під готовністю до школи (психологічна, мотиваційна, інтелектуальна, фізична, емоційно-вольова готовність) і яких знань бракує для використання продуктивної діяльності, а

20% вважають, що під готовністю до школи розуміють – це, коли дитина вміє читати та писати і 20% бракує знань з інноваційних технологій для повного використання продуктивної діяльності для формування інтелектуальної готовності.

Аналізуючи четверте питання, 73,3% знають складові інтелектуальної готовності до школи, а 26,7% не знають загального розвитку психічних процесів (сприймання, мислення, уяви, уваги, пам'яті). Таке розуміння, на нашу думку, буде відображатися на знаннях дітей. Проаналізувавши шосте питання і восьме ми з'ясували, що 86,7% вихователів знають форми, методи, засоби формування інтелектуальної готовності і правильно назвали види продуктивної діяльності (зображувальна і конструкторська). І 13,3% неправильно вказали методи і форми формування інтелектуальної готовності, на їх думку, тільки праця впливає на формування інтелектуальної готовності. Аналізуючи сьоме питання ми з'ясували, що 46% вихователів вважають, що тільки продуктивна діяльність найбільш сприяє формуванню інтелектуальної готовності. Натомість для 54% вихователів логіко-математичний розвиток, гра, праця, індивідуальна робота найбільш сприяє формуванню інтелектуальної готовності. Після анкетування, ми визначили, що в одного вихователя достатній рівень, а у решта – високий. Результати у відсотках відображені у табл. 2.7.

Таблиця 2.7.

Рівні сформованості знань про інтелектуальний розвиток у продуктивних видах діяльності у вихователів дітей старшого дошкільного віку

№	Рівень сформованості знань про інтелектуальний розвиток у продуктивних видах діяльності у вихователів	Кількість вихователів у %
1.	Високий	93,3%
2.	Достатній	6,7%
3.	Середній	0%
4.	Низький	0%

Отже, можемо зробити висновок щодо формування інтелектуального розвитку старших дошкільників продуктивними видами діяльності відображає високий рівень розвитку вихователів.

Тепер проаналізуємо отримані результати анкетування батьків ДНЗ. Спочатку проаналізуємо інформацію по першому запитанню «Що ви розумієте під готовністю до школи», то побачили, що думки розділилися: 40% вважають тільки психологічна готовність потрібна в першу чергу, 13,5% - фізична готовність, 26, 5% - інтелектуальна готовність, 20% - діти повинні читати, писати. Перейдемо до аналізу другого питання «Перелічити компоненти готовності до школи», то тільки 40% знають правильну відповідь, а 60% не знають взагалі компонентів готовності до школи. Третє запитання «Що таке інтелектуальна готовність?» батьки дали відповіді: 80% знають про розвиток психічних процесів, а 20% не назвали взагалі. Четверте питання «Складові інтелектуальної готовності» тільки 35% знають складові, а 65% - не знають.

Так, п'яте запитання «Як батьки намагаються вплинути на формування інтелектуальної готовності», то відповідь переконлива - це 100% батьки займаються дітьми: грають з ними, читають книжки, діти відвідують гуртки.

Аналізуючи шосте запитання «Перечислити форми, методи, засоби формування інтелектуальної готовності» тільки 40% вважають, що це ігри, малювання, конструювання, а 60% - це читання, екскурсії. Тому вихователям треба звернути на це увагу.

Аналіз відповідей батьків на сьоме запитання «Яка діяльність найбільш сприяє формування у дітей було отримана така відповідь: 20% вважають, що це продуктивна діяльність, а 80% - це ігрова діяльність, спілкування, цікавість. Під час аналізу восьмого запитання «Чи впливають на формування інтелектуальної готовності продуктивні види діяльності. Яка саме?» 53% вказали, що – це зображувальна, конструкторська діяльність, а 47% взагалі не знають, які саме види діяльності. Проаналізуємо дев'яте запитання «Вказати продуктивну діяльність, яка найбільш впливає на інтелектуальну діяльність»: 75% вказали на зображувальну діяльність і 25% - цікавість. 100% батьки співпрацюють з

вихователями щодо формування інтелектуальної готовності – це питання десяте. Аналізуючи одинадцяте запитання «Яких знань бракує для використання продуктивної діяльності для формування інтелектуальної готовності?»: 80% батькам бракує всіх знань, а 20 % - інформаційних знань. На нашу думку, такі дані говорять про те, що вихователі недостатньо приділяють уваги батькам. Результати у відсотках відображені у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8.

Рівні сформованості знань про інтелектуальний розвиток у продуктивних видах діяльності у батьків дітей старшого дошкільного віку

№	Рівень сформованості знань про інтелектуальний розвиток у продуктивних видах діяльності у батьків	Кількість батьків у %
1.	Високий	27%
2.	Достатній	42%
3.	Середній	13%
4.	Низький	18%

Після анкетування, ми визначили, що тільки в трьох батьків високий результат. Отже, можемо зробити висновок, що батьки не готові самі підготувати дітей до школи. Їм бракує знань та умінь. Підготовка дітей до школи була і залишається важливим педагогічним завданням ДНЗ. Початок шкільного навчання стає стартом нового етапу розвитку. Одне з найважливіших завдань сучасного виховання дошкільника – це розвиток її розуму, формування таких умінь і навичок, які дозволяють легко засвоїти нове. Вихователі повинні більше проводити консультацій, бесід з батьками.

Об'єктом вивчення стали кімнати груп ДНЗ, тобто її наповнюваність. Нами було з'ясовано, що в наявності є весь необхідний матеріал для творчості, для занять зображувальної і конструктивної діяльності відповідно для вимог. Це білий папір, кольорові олівці, медові фарби, ножиці, кольоровий папір,

розмальовки, пазли, кубики, конструктор «LEGO». Природний матеріал (шишки, жолуді, листя, горішки) збирають діти разом з вихователем на прогулянках в парку, в садку. Згідно плану малювання в старшій дошкільній групі проводиться один раз на тиждень. Аплікація чередується з ліпленням і також один раз на тиждень. На жаль, окремих занять з конструкторської діяльності не виділяють годин, але використовують на заняттях з математики. Наприклад, дошкільнята вивчають геометричні фігури, мова збагачується новими термінами, поняттями (брусок, куб, піраміда). Кубики з цифрами, рахункові палички, палички Кюїзенера використовується з метою закріплення та розвитку навичок прямого і зворотного рахунку, порівняння чисел, знання складу числа, вміння орієнтуватися на площині, знайомитися з поняттями (високий – низький, довгий – короткий, великий – малий, широкий – вузький). На практиці пізнають їх колір, форму, величину, удосконалюють сприйняття просторових відносин. Конструкторська діяльність сприяє розвитку не тільки дрібної моторики, а й розвитку мовної активності у дошкільнят.

Конструювання використовується в експериментальній діяльності, коли знайомляться з навколишнім світом. Великий інтерес викликає до конструювання, коли оформляють групи для свят, розваг. Діти створюють цікаві споруди і декорації, які можна використовувати в іграх-театралізаціях. Зазвичай конструкторською діяльністю дошкільнята займаються в другій половині дня, тобто закріплюють знання на практиці. В групах ДНЗ наявні такі куточки:

«Талановиті рученята», «Малюнки очима дітей». Всі роботи дошкільнят складають в папочки, а потім віддають батькам. Вироби з пластиліну виставляють на столику.

Наступний елемент методики – аналіз планів роботи вихователів з точки зору планування в освітньо-виховному процесі різних видів зображувальної діяльності для старших дошкільників. Аналіз планів нами здійснено за вересень – листопад 2019 навчального року. Здійснивши процедуру обробки результатів дослідження, можемо стверджувати, що вихователі старших груп планують

різні види зображувальної діяльності на різноманітну тематику, яка відповідає до теми тижня, місяця. Мета занять носить розвиваючий і виховний аспект. Отже, вихователі з відповідальністю відносяться до своєї професії.

Висновки до розділу 2

В дослідженні брали участь діти старшого дошкільного віку, в кількості 30 дітей. Визначення рівня інтелектуальної готовності в продуктивних видах діяльності шестиліток здійснювався за допомогою комплексу тестів. Комплекс складається із таких тестів: для оцінювання інтелектуальних здібностей та витонченої координації рухів - тест Керна-Ірасека, дослідження зорової пам'яті, використовуючи тест Векслера, оцінка рівня дрібної моторики – тест Куглера, «Розрізні фігури – призначений для діагностики особливостей сприйняття. Оцінка результатів представлена у формі таблиць та діаграм. Аналізуючи показники дослідження, ми бачимо, що лише 6,6% досліджуваних мають низький рівень, 33% - високий рівень готовності до школи і 60,4% - середній рівень.

Таким чином, аналізуючи дані дослідження готовності дитини до школи, ми можемо зробити висновок, що вказана група досліджуваних готова до школи і діти можуть йти до першого класу. Тільки одна дитина інтелектуально неготова до школи. Отже можна зробити висновок, що Експрес-методика визначення інтелектуальної готовності дитини до школи повністю підходить для обстеження дітей, що бажають вступити до школи, вона дає цілісну картину про рівень їх інтелектуальної готовності до навчання.

З метою експериментального вивчення педагогічних умов використання продуктивних видів діяльності у якості чинника розвитку інтелектуальної готовності дитини до навчання у школі нами було проведено констатувальний експеримент. Була створена методика щодо вивчення продуктивних видів діяльності у якості чинника розвитку інтелектуальної готовності дитини до навчання у школі і з'ясували рівень інтелектуального розвитку у продуктивних видах діяльності старшого дошкільного віку у вихователів, які працюють із дітьми і їх батьків. Отже, можемо зробити висновок щодо формування інтелектуального розвитку старших дошкільників продуктивними видами діяльності відображає високий рівень розвитку у вихователів – це 93,3%. А ось батьки не готові самі підготувати дітей до школи. Їм бракує знань та умінь.

Підготовка дітей до школи була і залишається важливим педагогічним завданням ДНЗ. Дошкільна освіта є першою сходинкою до здобуття якісних знань, фундаментом, на якому будується вся система освіти.

РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОДУКТИВНИХ ВИДАХ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Система робіт з формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку у продуктивних видах діяльності

У зв'язку з тим, що результати діагностики показали невелику кількість дітей з високим рівнем інтелектуальної готовності, а більшість з середнім рівнем, на формувальному етапі експерименту нами була складена і впроваджена в роботу експериментальної групи структурно-функціональна модель. Мета формувальної частини педагогічного експерименту передбачала експериментальне дослідження готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в продуктивних видах діяльності, що обумовило реалізацію таких завдань:

- Створити систему роботи щодо ефективного використання продуктивних видів діяльності в навчанні старших дошкільників у формуванні інтелектуальної готовності.
- Реалізувати основні положення практично створеної системи роботи по підвищенню ефективності інтелектуального розвитку у продуктивних видах діяльності в ДНЗ.
- Здійснити перевірку ефективності створеної системи роботи по підвищенню інтелектуального розвитку старших дошкільників у продуктивних видах діяльності.

Окреслені дослідницькі завдання передбачали таку логіку проведення: робота з вихователями по ознайомленню з педагогічними умовами проведення занять будівельно–конструктивних ігор; реалізація вихователями у практичній діяльності системи роботи з дітьми; з'ясування ефективності здійсненої роботи у порівнянні з результатами констатувального експерименту. Контрольна група – це старша група №2 і експериментальна група – старша група №1 ДНЗ №17 м. Ніжина.

В основу створеної системи педагогічного впливу на продуктивну діяльність дітей було взято: малювання, аплікації, ліплення та конструювання. Було покладено принцип системності з урахуванням принципів послідовності та системності у формуванні знань, умінь і навичок. Характер занять спрямований на формування ігрової мотивації, що дає можливість дитині відчувати невимушеність і комфорт в процесі діяльності. Дуже важливо враховувати індивідуальні особливості дитини. Індивідуальна робота з дітьми полягає в конкретизації загальних цілей формування інтелектуального розвитку з віковими та індивідуальними особливостями, в гнучкому використанні методів та форм, а також організації оптимальних умов. Результативність інтелектуального розвитку простежується при плануванні індивідуальної роботи: рівень знань; характер і тривалість працездатності; ступінь вольного розвитку. Індивідуальна робота з дітьми як самостійна організаційна форма проводиться дітьми як самостійна організаційна форма в вільні години (під час ранкового прийому, прогулянок і т.д.) в приміщеннях і на свіжому повітрі.

Для ефективного формування інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку в продуктивній діяльності нами була розроблена програма загальноосвітніх занять. Для реалізації нашої мети був складений перспективний план і розроблені конспекти занять. При плануванні занять нами було сформульовані цілі, підібрані методики і техніки для роботи, підготовлені необхідні матеріали та обладнання, продумані різноманітні форми організації дітей на занятті. Також нами використовувалося чергування на занятті різних видів діяльності: організація практичних дій, вирішення проблемних ситуацій, використання дидактичних ігор, музично-ритмічних вправ, графічних завдань.

Організаційним моментом для створення програми удосконалення педагогічного керівництва продуктивною діяльністю стало проведення бесіди із вихователем експериментальної групи «Труднощі використання будівельно-конструктивних ігор у освітньо-виховному процесі». Мета бесіди полягає: а) у налагодженні контакту із вихователем і б) його зацікавлення проблемою гри та

її оптимальної ефективності. Основними питаннями, які були використані є: які труднощі відчуваєте під час організації ігор з дітьми; як їх можна уникати; чи бажаєте спробувати розробити алгоритм використання найбільш бажаних ігор для дітей старшого дошкільного віку.

Після цього моменту основною формою співпраці із вихователем стали: а) індивідуальні консультації; б) пошук науково-методичної літератури з проблеми гри; аналіз передового педагогічного досвіду з проблеми.

Отже, програма формувального експерименту проводилась чотири місяці і включила такий цикл занять: заняття з нетрадиційного малювання, заняття з аплікації і ліплення і заняття з конструювання. Програма представлена у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Програма формування інтелектуальної готовності в продуктивних видах діяльності у дошкільнят старшого віку

Форма проведення	Назва теми	Мета
1.Заняття з малювання	«В небі над полями райдуга-дуга»	Розвивати творчі здібності через навчання нетрадиційних видів малювання, знайомство з основними і похідними кольорами, розвивати інтерес до творчої діяльності, виховувати акуратність, фантазію.
2.Заняття з конструювання	Робота з конструктором із геометричних фігур Друзі для робота Рудді	Закріпити правила користування деталями будівельного набору; вправляти дітей у моделюванні та конструюванні з будівельного матеріалу конструктора; розвивати увагу, творчу уяву, кмітливість; виховувати ініціативність, самостійність, бажання надавати допомогу одне одному.

Продовження таблиці 3.1.

3.Заняття з малювання	Повітряні кульки	Поглибити кольорові уявлення; зосереджуючи увагу на кольорових властивостях різних предметів, формувати вміння співвідносити та називати кольори різних предметів, розуміти слова «різний колір», «такий самий», розвивати мовленнєву активність, вчитися малювати предмети круглої форми, розвивати дрібну моторику руки.
4.Заняття з ліплення	Калина	Розширити вміння дітей розташовувати кульки на приблизно однаковій відстані, натискати вказівним пальцем на пластилінову кульку; формувати сенсорні відчуття: холодний, теплий, світлий, темний. Розвивати дрібну моторику, сприйняття, формувати вміння спілкуватися, виховувати акуратність, дбайливе ставлення до своєї роботи.
5.Заняття з малювання	Намісто	Знайомитися з різними техніками малювання – пальчиковий тик; знайомити з різноманіттям кольорів і відтінків, вчити відчувати зв'язок між собою і навколишнім світом, розвивати мову та пам'ять, сприяти виховання творчої особистості, здійснювати всебічний розвиток дітей.
6.Заняття з аплікації	Чарівний сон Лісовичка. Дерева в різні пори року	Розвивати сенсорні здібності, фантазію, креативність, уяву, сприйняття краси різних пір року; спонукати дітей створювати декоративну композицію засобами флористики, формувати навички викладання композиції, прикріплення деталей до основи, навчити планувати, організовувати і контролювати свою роботу; виховувати любов до природи, почуття самостійності, працьовитості, інтерес до виконання роботи; формувати морально-етичні уявлення.

Продовження таблиці 3.1.

7.Заняття з аплікації	Чарівна рибка	Знайомство з способом «рвання паперу»; розвивати вміння спостерігати, визначити особливості будови дерев та забарвлення їх осіннього вбрання; вчити створювати сюжетну композицію, виховувати терпіння, вміння старанно працювати, доводити справу до кінця, любов до природи рідного краю.
8.Заняття з малювання	Друкування осіннього листя	Знайомство з методом друкування природного матеріалу; формувати здібності до образотворчої діяльності (почуття кольору, форми, композиції), розвивати дрібну моторику, сприйняття, виховувати акуратність.
9.Заняття з конструювання	Автомобільний міст	Удосконалювати навички дрібної моторики; уточнити уявлення дітей про будову та види мостів за їх призначенням; формувати вміння працювати в підгрупах: складати з конструктора споруду моста, розвивати пізнавальний інтерес, уяву.
10. Заняття з малювання	Берізка восени	Поглибити вміння дітей обстежувати предмети природного довкілля, формувати вміння порівнювати предмети за кольором та формою, розвивати дрібну моторику, уяву, виховувати бережне ставлення до природи.
11. Заняття з ліплення	Ліплення овочів	Закріпити вміння розкатувати кульку пластиліну круговими рухами долонь, вміння відділяти маленькі кульки від великого шматка пластиліну, вміння розташовувати кульки на обмеженому просторі, формувати вміння сплющувати кульки між долонями, розвивати дрібну моторику пальців рук, пам'ять, мислення, увагу дітей, формувати почуття кольору, форми, окомір. Виховувати інтерес до ліплення, посидючість.
12. Заняття з аплікації	Паперова мозаїка «Чарівна рибка»	Знайомити з технікою аплікативного мозаїки, викликати інтерес до створення виразного колірного образу, розвивати дрібну моторику, виховувати самостійність, впевненість, інтерес до художнього експериментування.

Продовження таблиці 3.1.

13. За- няття з ліплення	Равлик на листочку	Знайомлення дітей із таким матеріалом, як солоне тісто, формувати вміння ліпити із солоного тіста равлика; розвивати дрібну моторику руки, фантазію, спостережливість, виховувати доброту.
14. За- няття з малюван- ня	Природні стихії: дощ, блискавка.	Навчити прийомам техніки «малювання бризками», «ляпкографія», розвивати естетичний смак, розвивати фантазію уяву, творчі здібності, виховувати акуратність в роботі, посидючість.
15. За- няття з конструю- вання	Виготовлен- ня іграшки «Диво- метелик»	Познайомити дітей з мистецтвом оригамі, формувати практичні уміння і навички виготовлення базової форми – трикутник, вчити складати подвійний трикутник, вчити виготовлювати іграшку «Диво–метелик», оздоблювати виріб окремими деталями, розвивати моторику рук, пам'ять, увагу, виховувати культуру праці, інтерес до іграшок виготовлених техніці оригамі.
16. За- няття з аплікації	Композиція з листя	Прищеплювати уміння, навички роботи з природнім матеріалом; розвивати фантазію, уяву, творчість, навички роботи з різним природнім матеріалом; вдосконалювати вміння працювати за планом, виховувати охайність, взаємодопомогу.
17. За- няття з малюван- ня	Спритний зайчик	Поглиблювати вміння дітей розрізняти і називати основні кольори: червоний, синій, жовтий, зелений; формувати уявлення про форму (круг, квадрат); вчити малювати пальчиками - вмочати їх у фарбу; розвивати увагу, самостійність, естетичний смак; виховувати доброту, емоційно - позитивне ставлення до персонажів.
18. За- няття з ліплення	Веселе жабеня	Закріпити вміння розкатувати кульку пластиліну круговими рухами долонь, вміння відділяти маленькі кульки від великого шматка пластиліну, вміння розташовувати кульки на обмеженому просторі, формувати вміння сплющувати кульки між долонями, розвивати дрібну моторику пальців рук, пам'ять, мислення, увагу дітей,. Виховувати інтерес до ліплення, посидючість.

Продовження таблиці 3.1.

19. За- няття з конструю- вання	Складаємо цифри з LEGO	Розвиваємо мислення, пам'ять, уяву, дрібну моторику руки; вчимося сприймати інформацію через дотик.
20. За- няття з малюван- ня	«Ходить гарбуз по городу»	Познайомити дітей з технікою штампування, розвиваємо акуратність, творчі здібності, спостережливість, пам'ять, уяву.

Упродовж чотирьох місяців у дітей старшого дошкільного віку ми формували сприйняття форми предметів, кольору, навички орієнтації в величині, знайомилися з геометричними фігурами, тривала робота над вдосконаленням умінь. Детально конспекти занять представлені у додатку (Ж, 3).

Конструювальна діяльність дітей старшого віку в основному відображається у будівельно-конструкторській грі. Це один з найбільших складних для старших дошкільників і їх використання також має певні особливості: наявність ігрового будівельного матеріалу; спеціальне навчання та передбачення розвитку ігрових умінь, збагачення життєвого й ігрового досвіду дітей; надання самостійності у виборі споруди, яка буде зводитись. Програма виховання старших дошкільників у грі включає в себе планування вихователем системи ігор для старших дошкільників і роботу над напрямками та компонентами гри. Особливості планування дитячих ігор у виховному процесі представлені у таблиці 3.1. При плануванні ми виходили з того, що оптимальна кількість ігор на тиждень - 4-5. При цьому кількість будівельно-конструктивних ігор – 1-2 на тиждень.

Таблиця 3.2.

Інтелектуальний розвиток дітей старшого віку у ігровій діяльності

Ігри \ Групи	Назви дитячих ігор та їх групи	
	Група 1	Група 2
Будівельно= - конструкторські ігри	Будуємо садочок	Будуємо школу
	Будуємо дитячий майданчик	Техніка для війська

Більш проблемними, за даними констатувального експерименту, стала будівельно-конструкційна гра. З метою удосконалення використання гри в освітньому процесі ДНЗ й ефективного педагогічного керівництва у програмі розроблено алгоритми для організації й проведення ігор для старшого віку спільно з вихователем. Розглянемо варіанти будівельно-конструкторської гри «Будівництво». Варто наголосити, що дана гра має на меті розвивати у старших дошкільників креативність, кмітливість, творчі здібності. Ця гра внесена нами до програми формування експерименту, яка спрямована на уточнення отриманих дітьми знань і творче їх використання. Такі ігри є найбільш складними для дітей і їх розвиток можливий лише за умови цілеспрямованого навчання. Розглянемо особливості використання їх в педагогічній діяльності.

Таблиця 3.3.

Напрямки організації будівельно-конструктивної гри «Будуємо споруду»

Напрямки організації та проведення гри	Варіант 1. Будуємо садочок	Варіант 2. Будуємо школу	Варіант 3. Будуємо дитячий майданчик
Головна ідея гри	Створити макет дитячого садочка	Створити макет школи	Створити макет дитячого майданчика

Продовження таблиці 3.3.

Ігрові завдання	Створення проекту, обговорення проекту, будівництво	Малювання проекту, його обговорення, процес зведення споруди	Створення проекту, зведення майданчика, його прикрашання
Роздатковий матеріал	Набори конструкторів, прикраси для споруди	Будівельні набори конструктори, прикраси для споруди	Будівельні набори конструкторів
Мета гри	Розвивати творчі здібності, креативність, кмітливість, асоціативне мислення, моторику руки	Розвивати творчі здібності, креативність, кмітливість, асоціативне мислення, моторику руки	Розвивати творчі здібності, креативність, кмітливість, асоціативне мислення, моторику руки
Попередня робота	Створення замальовок, розглядання красивих будинків	Екскурсія до школи, замальовки	Екскурсія до дитячого майданчика, замальовки, макет
Знання дітей	Про особливості зведення споруд; призначення, якості будівельників	Про особливості зведення споруд; призначення, якості будівельників	Про особливості зведення споруд; призначення, якості будівельників
Методи керівництва	Опосередковані: поради, вказівки; участі у грі немає	Опосередковані: поради, вказівки; участі у грі немає	Опосередковані: поради, вказівки; участі у грі немає

Ще одна будівельно-конструкційна гра, яку використана у нашій програмі з метою доповнення і уточнення відомостей про військову техніку української армії. Розглянемо особливості її проведення.

Таблиця 3.4.

Організація і проведення будівельно-конструкційної гри «Військова техніка»

Напрямки організації та проведення гри	Техніка для війська: літаки, гелікоптери, танки
Головна ідея гри	Конструювання моделей техніки
Ігрові завдання	Збирання деталей конструктора за власним задумом
Роздатковий матеріал	Різні набори конструкторів «LEGO» (військова техніка)
Мета гри	Самостійне конструювання у вільний час
Попередня робота	Розглядання готових зразків техніки, фотознімків, розглядання картинок військової техніки, будівельного матеріалу, планування послідовних операцій
Знання дітей	Про військову техніку, можливості й особливості «ЛЕГО», обмірковувати способи використання і варіанти виконання
Методи керівництва	Індивідуальна допомога дитині у її самостійній діяльності або втручаються лише за необхідності

Реалізація структурно-функціональної моделі формування інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку в продуктивних видах діяльності почалась із створення предметно-розвивального середовища, яке є одним з основних засобів розвитку дитини, джерелом його індивідуальних знань і соціального розвитку дитини. Предметно-розвивальне середовище повинно бути основою самостійної творчості кожного дошкільника. Тому при проектуванні предметно-розвивального середовища ми врахували: індивідуальні соціально-психологічні особливості дітей; інтереси, схильності, переваги, потреби дітей. Для ефективного формування інтелектуального розвитку у дітей старшого дошкільного віку ми організували куточок самостійної продуктивної діяльності.

Куточок для самостійної продуктивної діяльності оснащений: кольоровими олівцями, папером для малювання, розвиваючими розмальовками, в яких діти можуть малювати по точках різні геометричні фігури та розфарбовувати предмети, з'єднувати предмети за кольором і т. ін., пластиліном, солоним тістом, дошками, стеками, серветками, пальчиковими фарбами, природними матеріалами для аплікації. Зона конструювання включає в себе м'які об'ємні модулі, будівельний матеріал, різні конструктори, пазли, рахункові палички. Особливий такт потрібно проявити при плануванні індивідуальної роботи з дітьми. Важливо пам'ятати, що ця робота не перетворилася в додаткові заняття. Потрібно зацікавити і викликати бажання пограти з дидактичним матеріалом. Часто використовують дидактичні ігри або заняття, побудовані у формі казки. Це дає можливість зробити навчальний процес більш доступним, зацікавити дітей творчою діяльністю. Адже саме казка здатна з перших слів захопити дитину, ввести її в особливий чарівний світ, стимулюючи уяву, розвиваючи фантазію.

Для ефективного формування інтелектуального розвитку дітей старшого віку в продуктивних видах діяльності необхідно проводити цілеспрямовану роботу з батьками. Активізація інтересу батьків до проблеми сприяла участь батьків у оформленні куточка для самостійної художньо-продуктивної

діяльності дітей. Упродовж чотирьох місяців батьки брали участь в спільних виставках малюнків і виробів («Подорож до Осінньої країни», «Побудуй місто», «Я мрію свою малюю» та ін.). Було проведено тематичне заняття за участю батьків «Будуємо споруду», де батьки і діти змогли бути повноправними учасниками. Така співпраця батьків і вихователів буде сприяти формуванню інтелектуального розвитку дошкільників і забезпечить гармонізацію відносин між батьками та дитиною. З батьками проводилися індивідуальні бесіди на тему: «Нетрадиційне малювання», «Арт-терапія з піском як засіб інтелектуального розвитку дітей», батьківські збори. Були оформлені папки творчості дітей. У батьківському куточку постійно розміщується матеріал з даної проблеми. У роботі з батьками використовувалися різноманітні форми: практикуми, консультації, інформаційні листки, пам'ятки.

В роботі з дітьми старшого дошкільного віку перед проведенням занять з продуктивної діяльності ми створювали в групі спокійну доброзичливу, емоційно-позитивну атмосферу. Заняття базувалися на невимушеній атмосфері спілкування, яка, на прикладі власного емоційного ставлення вихователя, викликала активність дітей.

3.2. Контрольний етап експерименту

Мета контрольного експерименту: виявлення динаміки формування інтелектуального розвитку в дітей старшого дошкільного віку в продуктивній діяльності, перевірка гіпотези.

Базою для проведення експериментальної роботи став ДНЗ №17 м. Ніжина. В дослідженні брали участь діти старшого дошкільного віку, в кількості 30 дітей. Було сформовано експериментальну і контрольну групи, кожна складалася з 15 дітей.

Для ефективного розвитку інтелектуальної готовності доцільно дотримувати такі педагогічні умови:

1. Використовувати елементи експериментально-дослідницької діяльності.
2. Використовувати методи нетрадиційної техніки малювання.
3. Використовувати елементи конструктивно - будівельних ігор.

Відповідно до першої умови - є дослідницька діяльність, яка відображає прагнення до експериментування і є одним із способів пізнання навколишньої дійсності. Такі вчені, як Г. Беленька, Н. Лисенко, П. Саморукова відносять її до продуктивної діяльності дітей старшого дошкільного віку. На їх думку, саме експериментальна діяльність інтегрує всі теоретичні знання, практичні вміння і навички щодо їх набуття та перенесення в різні сфери життєдіяльності дошкільника [53]. М. Підд'яков, проаналізувавши і узагальнивши свій досвід у дослідницької роботі в системі дошкільної освіти, прийшов до висновку, що в дитячому віці провідним видом діяльності - є експериментування. Ця діяльність є ефективним засобом розумового виховання. Крім того, даний вид діяльності сприяє всебічному розвитку дитини й формуванню її особистісних рис, що цілком реалізовує основні завдання дошкільної освіти [31]. Під поняттям «дослідницька діяльність» розуміють таку, яка безпосередньо пов'язана з вирішенням творчого, дослідницького завдання, що не має наперед відомого результату й передбачає етапи для наукового дослідження (визначення

проблеми, формулювання гіпотези, власне проведення дослідження, аналіз його результатів і остаточне узагальнення, формулювання висновків) [22].

Наприклад, малювання на піску ми відносимо до нетрадиційних форм малювання, а можемо віднести до експериментальної діяльності дитини. Адже, переливати, копати, пересипати, бризкатися і будувати – це все позитивно впливає на дітей і вони проводять власні дослідження, аналізують результати і вчать робити висновки. Розглянемо види робіт з піском.

Таблиця 3.5.

Орієнтовна тематика видів робіт з піском

Види роботи	Заняття	Мета
Пісочні малюнки	1.Чарівна паличка	Вчити малювати паличкою хвилясті та прямі лінії; розвивати фантазію, уяву. Вчити малювати на піску сонце, море, птахів; розвивати тактильні відчуття, уяву.
	2.Морська картина	Вчити викладати прості узорі на піску з гудзиків; закріпити знання про сенсорні еталони та закономірності.
	3.Виклади узорі, чарівні цифри	Вчити викладати шишками цифри на піску, розвивати пам'ять.
Ігри на сухому піску	1.Сліди звірят на піску	Розвивати дрібну моторику пальців рук, виконуючи рухи на піску; вчити класифікувати та групувати предмети за різними ознаками.
	2.Веселі рученята	Вчити занурювати руки в пісок, сипати пісок з долоні в долоню, набирати у кулачок пісок та висипати з нього, створюючи прості форми.
	3.Створи свою казку. Замки на піску	Навчити дітей робити тематичні споруди на піску, показати, як сиплеться пісок через воронку.

Продовження таблиці 3.5.

Ігри на мокрому піску	1.Пиріжки	Вчити з мокрого піску ліпити пиріжки, защипувати вологий пісок; ознайомлювати з властивостями мокрого піску. Вчити за допомогою пасочок ліпити
	2.Веселі будиночки	Вчити з мокрого піску ліпити будиночки та прикрашати геометричними фігурами.
	3.Колобок	Вчити робити предмет круглої форми з волого піску.
Ігри з водою	1.Кольорова водичка	Вчити змінювати колір води за допомогою фарб та розуміти, що вода може змінювати свій колір.
	2. Веселка з мильної бульбашки.	Вчити дітей експериментувати з мильною водою та робити висновки.
	3. Тоне, плаває.	Вчити розрізняти властивості предметів (камінчики, трісочки, паперові кораблики).
Заняття	1.Дослідники	Знайомство дітей з властивостями мокрого та сухого піску, піщинками, зважування піску.
Заняття-казка	2.Країна чудес	Розвивати дрібну моторику пальців рук, уяву, творчість. Стабілізувати емоційний стан, виховувати позитивні риси характеру.

Отже, експерименти з піском , водою – це одна із форм гри, які сприяють розвитку мовлення, уваги, пам'яті і відіграють величезну роль в розумовому вихованні.

Відповідно до другої умови – це використання на заняттях методи нетрадиційного малювання. Нестандартні заняття дозволяють урізноманітнювати форми й методи роботи, позбавлятися шаблонів, створюють умови для виховання творчих здібностей дитини, розширюють функції вихователя, дають змогу враховувати специфіку певного матеріалу та індивідуальні особливості кожної дитини. Малювання нетрадиційними техніками допомагає прищепити любов до зображувального мистецтва та

викликає цікавість до малювання, бажання малювати ще більше, безліч позитивних емоцій, відкривають можливості використовувати добре знайомі їм предмети в якості художніх матеріалів. Під час малювання нетрадиційними техніками дошкільники отримують знання про зображувально-виражальні можливості матеріалів, оволодівають технічними прийомами роботи з ними та послідовністю виконання образотворчого процесу. У дітей задіюються всі можливі сенсомоторні рецептори [17]. Вони вчаться створювати гарні зображення, радіти їм, вірити в свої сили, координувати дії ока, руки, кисті. Завдяки нетрадиційним технікам дитячі малюнки стають змістовніші, привабливіші, виразніші, емоційніші. Розглянемо особливості використання їх в педагогічній діяльності.

Таблиця 3.6.

Напрямки формування інтелектуальної готовності в нетрадиційних видах малювання у дошкільнят старшого віку

Методи	Заняття
Пальчиковий тик	<ul style="list-style-type: none"> • Різнокольоровий дощ • Зберемо ягоди • Падає пухнастий сніг • Веселі курчата • Розцвіли кульбаби
Поролоніві візерунки	<ul style="list-style-type: none"> • Малювання сонячного зайчика • Різнокольорові хмаринки • Снігові замети • Яскраві світлячки
Малювання долоньками	<ul style="list-style-type: none"> • Малювання рукавички • Малювання задиристого півня • Поважного індика • Чудового Лебедя
Кольорові ниточки	<ul style="list-style-type: none"> • Морозні візерунки • Мереживні комірці • Країна кольорових снів
Ляпкографія	<ul style="list-style-type: none"> • Спалах блискавки • Краплі дощу • Мерехтіння північного сяйва • Порив вітру

Продовження таблиці 3.6.

Набризк	<ul style="list-style-type: none"> • Серветка для мами • Снігопад • Закружляла осінь золота
Монотопія	<ul style="list-style-type: none"> • У країні двійників • Осінній парк • Місто на річці • Я і мій портрет
Малювання по вологому паперу	<ul style="list-style-type: none"> • Веселка • І попливли по небу хмаринки • Рибки в акваріумі • Зайці на галявині

Отже, незвичні техніки малювання зацікавлюють дітей, сприяють розвитку творчості у всіх, без винятку. Використання нестандартних форм сприяє формуванню пізнавальних інтересів дошкільнят.

Третя умова – це використання елементів будівельно-конструктивних ігор, які відносяться до групи творчих ігор. Дошкільне дитинство – це вік гри. Крім традиційних методик навчання все ширше в останній час використовуються ЛЕГО – технології. Розглянемо засоби конструктивної діяльності.

Таблиця 3.7.

Засоби конструктивної діяльності

Теми занять	Матеріали та обладнання	Мета занять
1. Відкриємо таємниці цеглинок	Цеглинки ЛЕГО	Вправляти дітей у вмінні розрізняти деталі за формою, кольором, кількістю штирів, формувати сенсорні основи сприймання, розвивати візуальну пам'ять, дрібну моторику рук, уміння розв'язати проблемні ситуації.

Продовження таблиці 3.7.

2. Побудуй і опиши	Цеглинки ЛЕГО	Розвивати вміння конструювати моделі з обмеженої кількості моделі, сприяти розвитку творчої уяви, фантазії.
3. Чудові візерунки	Цеглинки ЛЕГО, пластину, картки з візерунками	Закріплювати знання про колір, розвивати зорову пам'ять, спостережливість, вміння орієнтуватися на площині.
4. Кольорові перегони	Цеглинки ЛЕГО, прищипки, 4 коробочки	Вчити працювати в команді; розвивати спритність, швидкість; акцентувати увагу дітей на задоволенні, яке отримуємо від спільної роботи.
5. Уважний світлофор	Цеглинки ЛЕГО	Формувати вміння дотримуватися правил гри; розвивати координацію рухів. Спритність, увагу, вміння орієнтуватися в просторі.

Отже, будівельно-конструктивні ігри сприяють розвитку у дитини творчості, мислення, креативності, просторової уяви, що лежать в основі конструкторської діяльності. Ці творчі ігри допомагають успішно засвоїти нові знання, набути нових вмінь і навичок.

Завершальним етапом дослідження було проведення контрольного експерименту. Його основна мета – це перевірка гіпотези, виявлення динаміки інтелектуального розвитку. Для досягнення визначеної мети було проведено комплекс чотирьох тестів: тест Керна-Їрасека, методика Векслера, тест Куглера, «Розрізні фігури». Проведемо контрольний зріз за показниками методики Керна-Їрасека. Результати представлено у таблиці 3.8.

Таблиця 3.8.

Показники Групи дітей	Рівні до експерименту			Рівні після експерименту			Динамі ка
	Висо кий	Серед ній	Низь кий	Висо кий	Серед ній	Низь кий	
Експериментальна група	33%	60,4%	6,6%	39,6%	60,4%	0%	13,2%
Контрольна група	33%	60,4%	6,6%	33%	67%	0%	6,6%

Таблицю 3.8. містить у собі три колонки: групи досліджуваних, зокрема експериментальна та контрольні групи, показники інтересу за рівнями (високий, середній, низький) до почату проведення формувального експерименту і після проведення формувального експерименту, а також безпосередньо показники, які представлені у відсотках. Порівнюючи показники до і після виховних впливів у експериментальній групі, бачимо, що вони зазнали змін: у 39,6% дітей знаходяться на високому рівні (до експериментального впливу показник становив 33%); став менший показник дітей на низькому рівні сформованості (0% стало, а було 6,6%); кількість старших дошкільників із показником середнього рівня не змінилася. Помітно, що у експериментальній групі зросли показники і динаміка є значущою. Позитивні зрушення становлять 13,2%.

Розглянемо тепер показники у контрольній групі дітей старшого шкільного віку. У контрольній групі також відбулися зрушення у показниках, але їх зміна лише на 6,6%. Зміни відбулися із показниками середнього рівня (до експериментального впливу показник становив 60,4%, після – 67%). Також зменшилися показник низького рівня (стало 0%, було – 6,6%). Можемо зробити висновок, що в експериментальній групі, де дотримання педагогічних умов інтелектуального розвитку у продуктивних видах діяльності є більш суттєвими, у порівнянні із контрольною групою.

Проведемо контрольний зріз розвитку дрібної моторики за показниками методики Куглера. Показники представлені у відсотках.

Таблиця 3.9.

Показники Групи дітей	Рівні до експерименту			Рівні після експерименту			Динаміка
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький	
	Експериментальна група	26,4%	67%	6,6%	46,7%	46,7%	
Контрольна група	26,4%	67%	6,6%	33%	60,4%	6,6%	6,6%

Порівнюючи показники до і після у експериментальній групі, бачимо, що вони зазнали змін: значно виросли показники високого рівня (було 26,4%, стало 46,7%), низькі показники не змінилися, середній показник зменшився після експерименту (було 67%, стало 46,7%). Позитивні зрушення становлять 19,6%.

Проаналізуємо тепер показники у контрольній групі дітей старшого шкільного віку. У контрольній групі також відбулися зрушення у показниках, але їх зміна лише на 6,6%. Зміни відбулися із показниками середнього рівня (до експериментального впливу показник становив 67%, після – 60,4%, не змінився показник з низьким рівнем, а високий збільшився з 26,4% до 33%). Можемо зробити висновок, що в контрольній групі відбулися не суттєві зміни у порівнянні з експериментальною групою.

Проведемо контрольний зріз розвитку зорової пам'яті за показниками методики Векслера.

Порівнюючи показники до і після у експериментальній групі, бачимо, що вони зазнали змін: значно виросли показники високого рівня (було 33%, стало

39,6%), зменшилася кількість дітей із низьким рівнем з 13,2% до 0%, середній показник збільшився після експерименту (було 53,8%, стало 60,4%).

Таблиця 3.10.

Показники Групи дітей	Рівні до експерименту			Рівні після експерименту			Динаміка
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький	
Експериментальна група	33%	53,8%	13,2%	39,6%	60,4%	0%	19,6%
Контрольна група	33%	53,8%	13,2%	26,4%	67%	6,6%	13,2%

Розглянемо тепер показники у контрольній групі дітей старшого шкільного віку. У контрольній групі також відбулися зрушення у показниках, їх зміна становить 13,2%. Зміни відбулися із показниками середнього рівня (до експериментального впливу показник становив 53,8%, після – 67%, змінився показник з низьким рівнем (було 13,2%, стало 6,6%), а високий зменшився з 33% до 26,4%. Можемо зробити висновок, що в контрольній групі відбулися зміни у порівнянні з експериментальною групою: 13,2% проти 19,6%.

Проведемо контрольний зріз рівня особливостей сприйняття у досліджуваних за показниками методики «Розрізні фігури».

Таблиця 3.11.

Показники Групи дітей	Рівні до експерименту			Рівні після експерименту			Динаміка
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький	
Експериментальна група	33%	60,4%	6,6%	39,6%	60,4%	0%	13,2%
Контрольна група	33%	60,4%	6,6%	39,6%	53,8%	6,6%	6,6%

Порівнюючи показники до і після у експериментальній групі, бачимо, що вони зазнали змін: значно виросли показники високого рівня (було 33%, стало 39,6%), зменшилася кількість дітей із низьким рівнем з 6,6% до 0%, середній показник залишився незмінний - 60,4%. Позитивні зрушення становлять 13,2%.

Розглянемо тепер показники у контрольній групі дітей старшого шкільного віку. У контрольній групі також відбулися зрушення у показниках, їх зміна становить 6,6%. Зміни відбулися із показниками середнього рівня (до експериментального впливу показник становив 60,4%, після – 53,8%, не змінилися показники з низьким рівнем – це 6,6%, а високий збільшився з 33% до 39,6%). Можемо зробити висновок, що в експериментальній групі відбулися зміни у порівнянні з експериментальною групою: 13,2% проти 6,6%.

Таблиця 3.1.

Порівняльна характеристика формування інтелектуального розвитку старшого дошкільного віку під час контрольного експерименту

Показники Групи дітей	Рівні до експерименту			Рівні після експерименту			Динаміка
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький	
Експериментальна група	31,2%	60,2%	8,6%	40,5%	57,8%	1,7%	15,3%
Контрольна група	31,2%	60,2%	8,6%	33%	61,9%	5,1%	5,1%

Результати розподілилися таким чином: високий рівень в контрольній групі збільшився на 1,8%, а в експериментальній групі збільшився на 9,3%, середній рівень в контрольній групі збільшився 1,9%, а в експериментальній на 2,4%, низький рівень в контрольній групі змінився на 3,5%, а в експериментальній на 5,9% (див. рис. 3.1.). Як бачимо в експериментальній групі динаміка є більш значущою: 15,3% проти 5,1%.

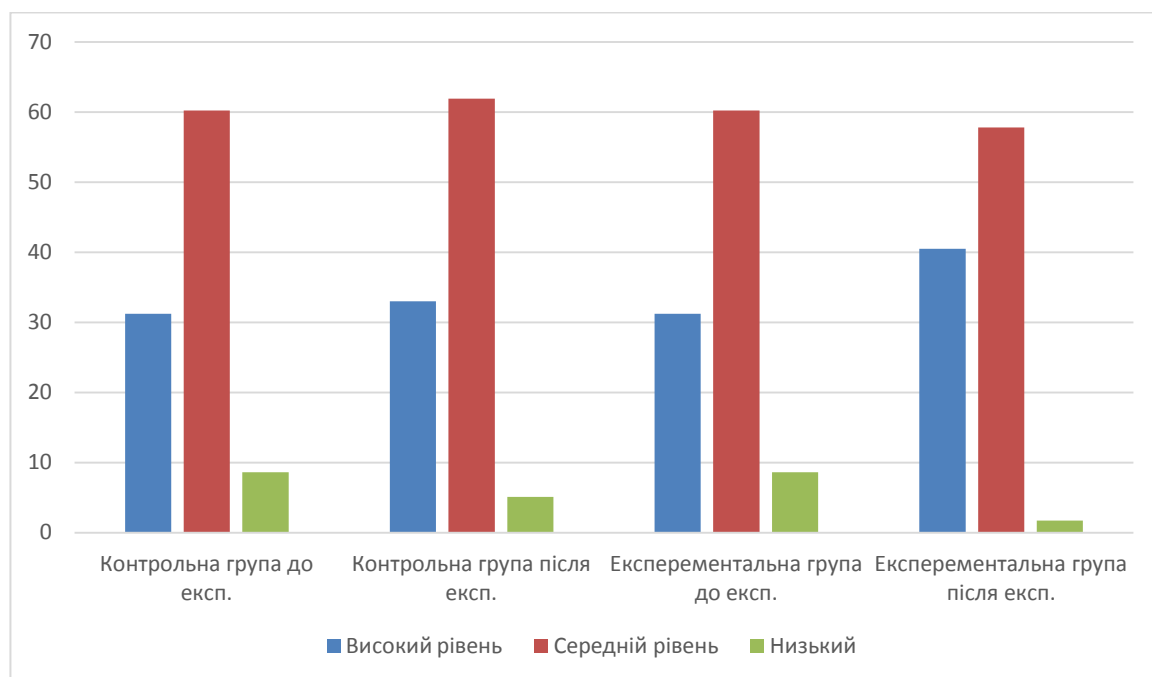

Рис.3.1. Порівняльна характеристика формування інтелектуального розвитку старшого дошкільного віку під час контрольного експерименту.

Отже, дотримання педагогічних умов, а саме:

- 1) планомірність використання різних завдань продуктивної діяльності;
- 2) використання ігор різного плану у продуктивній діяльності;
- 3) застосування нетрадиційних технік зображувальної діяльності з метою активізації розумової активності.

Значно підвищує ефективність інтелектуального розвитку старших дошкільників у продуктивних видах діяльності і буде забезпечена при реалізації наступних умов:

- 1) розробці структурно-функціональної моделі та програми її реалізації;
- 2) забезпечення індивідуальної підтримки та допомоги дитині;
- 3) організації розвивального освітнього простору;
- 4) забезпечення конструктивної взаємодії з батьками.

Слід зазначити, що подібну роботу необхідно проводити постійно, щоб закріпити отриманий результат. Порівняльний аналіз контрольного етапу дослідно-експериментальної роботи показав, що інтелектуальний рівень в експериментальній групі підвищився. У експериментальній частині ми

використовували спеціально складену програму продуктивної діяльності для формування інтелектуального розвитку.

При плануванні своєї роботи ми враховували особливості дітей старшого віку, є їх вміння та навички. Важливо зазначити, що нами були створені максимально комфортні умови для розвитку дітей, атмосфера була доброзичлива. Також, під час підбору матеріалу ми враховували вже набуті дітьми знання.

Таким чином, результати експерименту свідчать що результативність процесу формування інтелектуального розвитку старших дошкільників в продуктивній діяльності обумовлена впровадженням в освітній процес структурно-функціональної моделі переконують у доцільності її подальшого впровадження у роботу закладів дошкільної освіти.

На основі аналізу емпіричних результатів педагогічного експерименту вважаємо за необхідне сформулювати для вихователів методичні рекомендації щодо ефективного використання будівельно-конструкторських ігор, малювання нетрадиційними методами в освітньо-виховному процесі. Ці побажання ґрунтуються на тому, що відповідний педагогічний вплив досягне успіху, якщо будуть враховані педагогічні умови. Рекомендації представлено у додатках (І).

Таким чином, сформульовані методичні рекомендації передбачають структурування та систематизацію педагогічних знань вихователів щодо особливостей використання творчих ігор, заняття з малювання та педагогічного керівництва ними під час формування інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку з метою ефективного їх використання у практичній діяльності.

Висновки до розділу 3

Експериментальна частина нашої роботи складається з наступних етапів експерименту: формувальний і контрольний експеримент.

В дослідженні брали участь діти старшого віку, в кількості 30 дітей. Було сформовано експериментальну і контрольну групи, кожна група складалася з 15 дітей.

Мета формувальної частини педагогічного експерименту передбачала експериментальне дослідження готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в продуктивних видах діяльності, що обумовило створити систему роботи щодо ефективного використання продуктивних видів діяльності в навчанні, реалізувати основні положення практично створеної системи роботи по підвищенню ефективності інтелектуального розвитку у продуктивних видах діяльності в ДНЗ і здійснити перевірку ефективності створеної системи роботи.

Програма формувального експерименту проводилась чотири місяці і включила такий цикл занять: заняття з нетрадиційного малювання, заняття з аплікації і ліплення, заняття з конструювання і дослідницька діяльність. Емпірично дослідивши та перевіривши педагогічні умови інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку можемо сказати, що улюбленими заняттями є будівельно-конструкторські ігри.

Завершальним етапом дослідження було проведення контрольного експерименту. Його основна мета – це перевірка гіпотези, виявлення динаміки формування інтелектуальної готовності в продуктивних видах діяльності у дітей старшого дошкільного віку. Для досягнення визначеної мети було проведено комплекс із чотирьох тестів: тест Керна-Ірасека, методика Векслера, тест Куглера, «Розрізні фігури».

Після проведення діагностики за всіма тестами нами було підраховано загальну суму балів. Результати поділені на три рівні: високий, середній і низький. Оцінка результатів представлена у формі таблиць та діаграм.

Результати розподілилися таким чином: високий рівень в контрольній групі збільшився на 1,8%, а в експериментальній групі збільшився на 9,3%, середній рівень в контрольній групі збільшився 1,9%, а в експериментальній на 2,4%, низький рівень в контрольній групі змінився на 3,5%, а в експериментальній на 5,9%. Як бачимо в експериментальній групі динаміка є більш значущою: 15,3% проти 5,1%.

Порівняльний аналіз експериментальної та контрольної груп під час контрольного експерименту показав, що динаміка підвищилася. Таким чином, ми переконалися в тому, що створена нами система роботи з формування інтелектуальної готовності дітей старшого шкільного віку у продуктивних видах діяльності є ефективною.

Отже, дотримання педагогічних умов: використання елементів експериментально-дослідницької діяльності, будівельно-конструктивних ігор і застосування технік нетрадиційного малювання і актуальна система роботи сприяла покращенню показників інтелектуальної готовності до школи дітей старшого дошкільного віку.

ВИСНОВКИ

Унаслідок проведеного дослідження на теоретичному й емпіричному рівнях, ми дійшли таких висновків:

За першим завданням проаналізовано наукові дослідження проблеми формування інтелектуального розвитку в дітей старшого дошкільного віку в продуктивних видах діяльності. Питання інтелектуального розвитку в різних аспектах вивчали Л. Божович, Л. Виготський, Л. Венгер, В. Зінківський, В. Мухіна, Жан Піаже та ін.

Доведено, що могутнім чинником формування інтелектуального розвитку в дошкільників є продуктивна діяльність. Вона лежить в основі успішного засвоєння нових знань, набуття вмінь і навичок. Зображувальну діяльність вивчали (О. Запорожець, Т. Комарова, Є. Трифонова, Е. Фльоріна), конструктивну діяльність (Н. Волощенко, Ю. Демидова, О. Лурія,).

Основними поняттями, які визначають зміст нашої проблеми є «інтелектуальний розвиток», «продуктивні види діяльності», «експериментальна-дослідницька діяльність».

За другим завданням окреслили і проаналізували складові інтелектуальної готовності старшого дошкільника до навчання у школі. Визначили основні показники - це рівень розвитку наочно-образного і словесно-логічного мислення, розвиток пам'яті, уваги. Усі психічні функції розвиваються під впливом мовлення. Таким чином, інтелектуальна готовність дитини характеризується дозріванням аналітичних психологічних процесів, оволодінням навичками розумової діяльності. За даними психолого-педагогічної науки, успішне навчання у школі можливе лише за умови, що на момент вступу до неї дитина набула відповідного особистісного, інтелектуального та фізичного розвитку, який забезпечує її психологічну готовність. На мою думку, інтелектуальний розвиток займає найбільш важливе місце, оскільки сприяє набуттю знань, формуванню досвіду, які визначають подальший розумовий та особистісний розвиток дитини.

За третім завданням нами емпірично вивчено рівні сформованості інтелектуальної готовності дітей старшого віку до школи. Підсумовуючи показники дослідження, ми бачимо, що лише 6,6% досліджуваних мають низький рівень, 33% - високий рівень готовності до школи і 60,45% – середній рівень. Таким чином, аналізуючи дані дослідження готовності дитини до школи, ми можемо зробити висновок, що вказана група досліджуваних готова до школи і діти можуть йти до першого класу. Тільки одна дитина інтелектуально неготова до школи. Це означає, що Експрес-методика визначення інтелектуальної готовності дитини до школи повністю підходить для обстеження дітей, що бажають вступити до школи. Методика дає цілісну картину про рівень їх інтелектуальної готовності до навчання.

З метою експериментального вивчення педагогічних умов використання продуктивних видів діяльності у якості чинника розвитку інтелектуальної готовності дитини до навчання у школі, нами було проведено констатувальний експеримент. Була створена методика щодо вивчення продуктивних видів діяльності у якості чинника розвитку інтелектуальної готовності дитини до навчання у школі і з'ясували рівень інтелектуального розвитку у продуктивних видах діяльності старшого дошкільного віку у вихователів, які працюють із дітьми і їх батьків. Отже, можемо зробити висновок щодо формування інтелектуального розвитку старших дошкільників продуктивними видами діяльності відображає високий рівень розвитку у вихователів – це 93,3%. А ось батьки не готові самі підготувати дітей до школи. Їм бракує знань та умінь. Підготовка дітей до школи була і залишається важливим педагогічним завданням ДНЗ. Початок шкільного навчання стає стартом нового етапу розвитку. Одне з найважливіших завдань сучасного виховання дошкільника – це розвиток її розуму, формування таких умінь і навичок, які дозволяють легко засвоїти нове. Вихователі повинні більше проводити консультацій, бесіди з батьками.

За четвертим завданням було розроблено систему роботи з формування інтелектуальної готовності у продуктивних видах діяльності та

експериментально перевірена. В експериментальній групі динаміка є більш значущою ніж в контрольній групі: 15,3% проти 5,1%. Таким чином, порівняльний аналіз експериментальної та контрольної груп під час контрольного експерименту показав, що динаміка підвищилася. Ми переконалися в тому, що створена нами система роботи з формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку у продуктивних видах діяльності є ефективною.

Отже, було з'ясовано, теоретично обґрунтовано і практично перевірено ефективність створеної системи формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку у продуктивних видах діяльності.

Підсумком проведеного дослідження стали розроблені методичні рекомендації для вихователів щодо використання продуктивних видів діяльності для формування інтелектуального розвитку.

Проведене дослідження не розкриває повною мірою усіх проблем обраної теми. Матеріали дослідження можуть бути використані в освітньому процесі закладу дошкільної освіти та студентами під час проходження виробничої практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архіпова І. А. Підготовка дитини до школи: книга для батьків майбутнього першокласника / І. А. Архіпова. – Єкатеринбург, У- Факторія, 2006. – С. 224.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / Богуш А. М., Беленька Г. В. та інш.; наук. кер. А. М. Богуш. – Київ: Видавництво «Світич», 2012. – С. 26.
3. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» / М-во освіти і науки України, Академ. пед. наук України; наук. кер. О. Л. Кононко. – К.: Світич, 2008. – С. 430.
4. Барташнікова І. А., Барташніков О. О. Як визначити рівень розумового розвитку: «Серія азбука для батьків» / І. А. Барташнікова, О. О. Барташніков. – Тернопіль, 2011. С. 46 - 66.
5. Богатеева З. А. Заняття апликацией в детском саду: книга для воспитателя детского сада / З. А. Богатеева. – М.: Просвещение, 1988. – С. 224.
6. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте. Психология личности: Хрестоматия / Л. И. Божович. – Самара, 2000. – С. 233.
7. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. – М.: Просвещение, 1968. – С. 456.
8. Великолуцька О. Д. Нетрадиційні методики зображувальної діяльності / О. Д. Великолуцька // Обдарована дитина. – 2012 - №5. - С. 48 - 53.
9. Выготский Л. С. Психология / Л. С. Выготский. – М., - 2003. - С. 371.
10. Возова О. Хто придумав мильні бульбашки / О. Возова // Стежка. – 2001. – №4. – С. 8 – 9.
11. Волощенко Н. В., Коваль О. Ю. Освітньо-розвивальний потенціал LEGO - технологій у розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. Освітній дискурс: збірник наукових праць. Випуск 11. - №3.

12. Гагаріна Н. П. Художньо-продуктивна компетенція дошкільників. Діти і картини : навч.-метод. посіб. / Н. П. Гагаріна. – Кропивницький: КЗ «КОШПО ім. В. Сухомлинського», - 2017. – С. 48.
13. Гайдак Н. Ниточка-художниця / Н. Гайдак // Джміль. – 2005. - №1. – С. 15.
14. Гайдак Н. Як пензлик для клею навчався малювати / Н.Гайдак //Джміль. – 2006. - №1. – С.8 -10.
15. Горошко Н. А. Зображувальна діяльність у дошкільних навчальних закладах: малювання, ліплення, аплікація : планування, конспекти занять, методичні рекомендації / Н. А. Горошко . – Харків : Ранок, 2007. – С. 224.
16. Гуткіна Н. І. Психологічна готовність до школи, 4-е видання / Н. І. Гуткіна. - СПб.: Пітер, 2006. – С.208.
17. Демчук М. Нетрадиційні техніки / М. Демчук // Палітра педагога. – 2001. - №3. – С. 22 - 25. Дидактичні ігри на уроках образотворчого мистецтва – БВПШ – 1999. - №21 - 22. – С. 44 - 46.
18. Дичківська І. Розвивати інтелектуальну обдарованість. Технології раннього навчання Глена Домана / І. Дичківська // Палітра педагога. – 2004. - №2. – С.7.
19. Дубович М. Ф. Ліплення дитячому садку / М. Ф. Дубович. – К.: Рад. школа, 1984. – С.120.
20. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навчальний посібник / Т. В. Дуткевич. – Київ : Центр учбової освітньої літератури, 2012. – С. 204 - 208.
21. Експрес-діагностика в ДНЗ. Комплект матеріалів для практичних психологів / Под ред. О. Дедов. – Хотин, С. 89 – 98.
22. Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук Укр. / головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 236.
23. Эльконин Д. Б. «Психология обучения младшего школьника» / Д. Б. Эльконин. - М.: - Знание, 1974. – С. 184.
24. Журова Л. Є., Кочурова Є. Е., Кузнєцова М. І. Діагностика готовності дітей дошкільного віку до навчання у школі / під ред. Л. Є. Журова. - Тула: Джерельце, 1999. – С.81 -104.

25. Закон України « Про дошкільну освіту» Освіта України. – К., 2001. – С. 5.
26. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д., Грабенко Чудеса на песке / Т. Д. Зинкевич-Евстигнеева, Т. Д. Грабенко // Дошкольная педагогіка. – 2007. – №1. – С. 50-52.
27. Іваницька О. Зимові фантазії / О.Іваницька // Джміль. – 2001. - №4. – С. 3 - 4.
28. Іваницька О. Що може зубна щітка/ О.Іваницька // Джміль. – 2000. №4. – С.12.
29. Іваницька О. Малюємо квачиком / О.Іваницька // Джміль. – 2001.- №1. – С. 12 -13.
30. Інтелектуальні здібності дитини / (упоряд. С. Д. Максименко, К. С. Максименко, О. П. Главник). – К. : Мікрос – СВС, 2003. – С. 112.
31. Карапузова І. Дитяче експериментування: реалії та перспективи // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. - 2016. №9 (63). - С. 39.
32. Комарова Т. С. Образотворча діяльність у дитячому садку: програма та методичні рекомендації. Для занять із дітьми 2-6 років. / Т. С. Комарова. – Х.: Видавництво «Ранок». – 2007. – С. 178.
33. Котляр В. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: навч. посіб. / В. Котляр. – Київ: Кондор, 2006. – С. 200.
34. Кравець Г. Творчі ігри / Г. Кравець // Дошкільне виховання. – 2002. - №9. – С. 20 - 21.
35. Кравець Н. Підготовка руки до письма / Н.Кравець // Дошкільне виховання. - 2003. - №10. – С.18 - 19.
36. Кулагина И. Ю. Возрастная психология / И. Ю. Кулагина. - М., - 1997. – С.176.
37. Курінша В. І. Дидактичні ігри на уроках образотворчого мистецтва / В. І. Курінша // Початкове навчання і виховання. – 2006. - №19 - 21. – С.53 - 55.

38. Ликова І. О. Програма художнього виховання, навчання й розвитку дітей 2–6 років «Кольорові долоньки». Формування естетичного ставлення і художніх здібностей в образотворчій діяльності / І. О. Ликова. – Харків : Ранок, 2008. – С. 128.
39. Лурія А.Р. Розвиток конструктивної діяльності дошкільника / А. Р. Лурія // Питання психології. – 2003. - №7. - С. 27 - 32.
40. Максимчук В. Казкова подорож на уроках образотворчого мистецтва / В. Максимчук // Розкажіть онуку. – 2010. - №3. – С. 34 - 44.
41. Малювання з дітьми дошкільного віку: Нетрадиційні техніки малювання, конспекти занять. / Під ред. Казакової Р. Г. – М.: ТЦ СФЕРА, 2005. – (Серія «Разом з дітьми»).
42. Масол Л. Виховний потенціал мистецтва – джерело освітніх інновацій / Л. Масол // Мистецтво та освіта. - 2001. - №1. - С. 2 - 5.
43. Мельник В. М. Мистецтво витинанки та аплікації : навч. посіб. / В. М. Мельник. – Тернополь : Навчальна книга – Богдан, 2006. – С. 12 – 13.
44. Мухина В. С. Шестилетний ребенок в школе / В. С. Мухина. – М. : Просвещение, - 1990. – С. 144.
45. Парамонова Л. Роль конструкторських завдань у формуванні розумової активності / Л. Парамонова // Дошкільне виховання. – 1985. - № 7. – С. 46-49.
46. Педагогіка. Большая современная энциклопедия / сост. Е.С. Рапацевич. – Москва: Современное слово, - 2005. – С. 720.
47. Петінова Л. Малюють мильні бульки / Л.Петінова // Джміль. – 2000. - № 2. – С.10.
48. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т. І. Поніманська. – К.: «Академвидав», 2006. – С. 207, с. 429 – 430.
49. Проблеми освіти: Наук.-метод. зб. / колектив авторів. – К.: ІЗМН, 1996. – Вип. 6. – С. 176.

50. Про дошкільну освіту: закон України. Зміни від 06.09.2018. [Електронний ресурс] – Режим доступу :<https://www.yurfact.com.ua/> (дата звернення: 27. 10. 2018).
51. Прокопенко Л. Чарівниця Акватипія / Л. Прокопенко // Джміль. – 2008. – №2. – С. 5 -6.
52. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. №2145-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2017. - № 38 - 39. – С. 380 - 391.
53. Пісоцький О. П., Пісоцька Л. М. Характеристика продуктивних видів діяльності дітей старшого дошкільного віку. / Психолого-педагогічні науки. - 2018. - №3. - С.103-106.
54. Пісоцький О. П. Основи образотворчого мистецтва та образотворча діяльність у дошкільному віці: навч. посіб. для студентів – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя. - 2014. – С. 138.
55. Психологія: підручник для пед. вузів освіти / за ред. Г. С. Костюха. Київ: Рад. шк., - 1968. - С. 371.
56. Савченко. О. Новий стан розвитку 4-річної початкової школи / О. Савченко // Початкова школа. - 2001. - №1. - С. 6 - 10.
57. Синельников В. Формування розумової активності дошкільників під час вирішування конструкторських завдань / В. Синельников // Дошкільне виховання. - 1996. - №8. - С. 93-100.
58. Скрипка Н. Г. Використання новітніх технологій в зображувальній діяльності / Н. Г. Смирнова // Бібліотечка вихователя. – 2005. – №5 - 6. – С. 49 – 51.
59. Смирнов А. А. Проблемы психологии памяти / А. А. Смирнов. – М.: Просвещение, - 1966. – С. 423.
60. Сухар В. Л. Конструювання в ДНЗ. Старший вік / В. Л. Сухар. – Х.: Вид-во «Ранок», - 2016. – С. 176.
61. Сухомлинський В. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський. Вибрані твори в 5-ти томах. Т. 3 Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. – К.: Рад. Школа, 1977. – С. 251.

62. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / О. О. Дронова, Н. М. Голота, Л. Н. Янцур; за ред. Г. В. Сухорукової. – Київ : Видавничий дім «Слово», - 2010. – С. 376.
63. Трифонова Г. Є. Дитячий малюнок, як форма гри / Г. Є. Трифонова // Дошкільне виховання. – 1996. - №2. - С. 24 - 28.
64. Усова А. П. Обучение в детском саду / А. П. Усова. – М.: АПН РСФСР, - 1961. – С. 236.
65. Ушинський К. Д. Собрание починений т. 8 М. Изд-во АПН РСФСР, 1952. – С. 426 – 427.
66. Фоменко Л. Вийти за межі свого аркуша. Спільно-індивідуальна форма організації колективної діяльності / Л. Фоменко // Дошкільне виховання. – 2007. – № 9. – С. 9 - 10.
67. Фридман Л. М. Психологический справочник учителя / Л. М. Фридман, И.Ю Кулагина. – М., 1991. – С. 288.
68. Швайко Г. С. Занятие по изобразительной деятельности в детском саду / Г. С. Швайко. – Москва: ВЛАДОС, - 2001. – С. 325.
69. Шульга Л. “Барвіста радість” (Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання) / Людмила Шульга . – 3-є видавництво. – Запоріжжя: ТОВ “ЛІПС” ЛТД, - 2017. – С. 336.
70. Ющенко О. Ігри та вправи до уроків образотворчого мистецтва / О. Ющенко // Початкова школа. – 2006. - №11. – С. 39 - 40.

